

Fotó: BvOP Fotó

MI BEFOLYÁSOLJA A KÖZTUDAT- BAN KIALAKULT BÖRTÖNKÉPET? EGY KUTATÁS KONKLÚZIÓI

A börtön a társadalom perifériáján működő emberi produktum. A törvénytisztelő állampolgárok róla szóló ismeretei éppen a marginalizálódott helyzetéből adódóan hiányosak és pontatlanok. A tanulmány egy kérdőíves módszerrel végzett kutatás eredményeinek bemutatásával arra próbál rávilágítani, hogy a börtönökről kialakult társadalmi képet milyen mértékben alakítják a különböző információs csatornák, ezeken belül a szervezett börtönlátogatások. Fontosnak tartom kihangsúlyozni azt a következtetést is, hogy a köztudatban kialakult börtönkép objektivizálódása szorosan összefügg a börtönök társadalmi nyitottságával, tágabb értelemben a társadalmi felügyeletével.

Kulcsszavak: börtönkép, szervezett börtönlátogatás, kutatás, nyilvánosság

Prison is a human product that functions on the periphery of society. The knowledge of law-abiding citizens about the prisons is incomplete and inaccurate because of their marginalized status. By presenting the results of a survey conducted by questionnaire method, the study attempts to show how the social image of prisons is shaped by various forms of information, including organized visits to prisons. It is also important to emphasize the conclusion of the study, namely that the more objective public image of the prisons is closely related to the social openness and in a broader sense to social supervision of the prisons.

Keywords: prison pictures, organized prison visits, research, publicity

„Sötét, elhanyagolt terület volna a börtön?
Nem bizonyítja-e az ellenkezőjét már maga a pusztta tény is,
hogy ezt két évszázada emlegetik szüntelen?”

Michel Foucault

Bevezetés

A közelmúltban egy engedélyezett kutatás eredményeként lehetőség nyílt arra, hogy a Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, szervezett börtönlátogatáson résztvevők véleményét ismerjük meg arról, mit gondolnak a börtöneinkről, ehhez honnan szerzik az információkat. A kutatás bizonyítani kívánta, hogy a börtönök szervezett formában történő meglátogatása hozzájárul a laikus, büntetés-végrehajtási szervezettel eddig még kapcsolatba nem kerülő törvénytisztelő állampolgár börtönről kialakított képének, értékítéletének megváltozásához, objektivizálásához.

A hipotézis szerint a szervezett börtönlátogatások olyan személyes tapasztalatok megszerzését, autentikus hírforrásoktól történő releváns és korrekt információk begyűjtését és feldolgozását segíti elő, melynek révén a látogatás után a börtönről addig kialakított egyéni értékítélet, attitűd olyan irányba változik, amely a valósághoz jóval közelebb áll és objektívebb megállapításokat eredményez. Ennek az elmozdulásnak, a börtönre vonatkozó egyes részadatok – látogatás előtti és utáni – ismeretének változásából egyértelműen meg kell mutatkoznia. Módszerként kérdőíves felmérést alkalmaztunk a börtönlátogatáson részt vevő személyek körében elsőként a látogatás előtt majd ezt követően, a látogatás után. A kutatás 2013 tavaszán indult és 2014 júniusában zárult le.

Fogalmi meghatározások

A börtönökről kialakult általános társadalmi értékítélet kutatásának nincsenek hazai előzményei. A fogvatartottak, illetve a személyi állomány tagjai körében számos kutatás történt, azonban ezek egyike sem irányult az egyének tudatában kialakuló börtönkép feltérképezésére. 2009-ben a Miskolci Egyetemen megjelent Empirikus kutatás a magyarországi büntetés-végrehajtásról című zárótanulmányban a személyi állomány véleményének értékelése ismerhető meg, melyben az intézmények minőségi mutatóit, a szankcionálás eredményességét, a hatékonyság kérdését, a jogszerűség és a humánus bánásmód érvényesülését vizsgálták ennél a célcsoportnál.¹ Nemzetközi viszonylatban sem tudunk olyan vizsgálódásokról, melyek valamilyen módszerrel is mérnék a börtönökről kialakult szubjektív képnek bármilyen aspektusát. A kutatás célja, hogy megvizsgálja és felmérje, hogy mit gondolnak a törvénytisztelő állampolgárok, a civilek a börtönökről, milyen információkkal rendelkeznek és azok milyen mértékű és minőségű objektivitással bírnak. A kutatási előzmények hiányában az alapfogalmak meghatározásához a gazdasági szektorban gyakran használt image és attitűd definíciókat és értelmezéseket hívtuk segítségül.

1 Fodor-Lukács K., Jánosi A., Lőrincz J., Róth E. (2009)

Az image a latin imitare szóból származik, jelentése utánozni. Franciául és angolul is képet jelent, viszont igen széles jelentéstartalom is társul hozzá. Totth Gedeon könyvében az image fogalmának és értelmezésének részletes összefoglalása olvasható.²

A hazai szakirodalomból Sándor Imre definíciója meghatározó, aki szerint az *„image nem többszörösen mérlegelt és átgondolt vélemények összessége, hanem túlnyomórészt képzet, amely a legkülönbözőbb értékelések és asszociációk visszatükröződése. Az image röviden és tömören megfogalmazva (szubjektív) értékítéletek összessége, s mint eredmény lehet valós vagy torz, vagy a kettő keveréke.”*³

Ugyancsak fontos a Bauer András és Berács József szerzőpáros meghatározása is, mely Totth szerint a gondolkört oly módon terjeszti ki, hogy *„az image tárgya, azaz adott objektum fizikai dolog vagy bármely gazdasági, társadalmi jelenség is lehet.”*⁴

Totth az image és az attitűd fogalmainak elkülönítésére többek között Soeterboek-t idézi, miszerint *„az attitűd ezzel szemben mélyen gyökerező meggyőződésen alapszik. Általában absztrakt jelenségekre utal. Az attitűd alapja az elbírálnak és az előítéleteknek. Ezek az attitűdök színesíthetik image-unkat, de nem változnak gyorsan.”*⁵

A definíciók értelmezéséből kitűnik, hogy a börtön, mint a társadalom egyik sajátos és hangsúlyos tere, image és attitűd vizsgálatok kitűnő célterülete lenne, azonban ennek igénye eddig még nem merült fel, sem a szervezeten belül, sem azon kívül. Viszont éppen szubjektív biztonságérzetünk fenntartása érdekében, önnön értékítéletünket kellene minél egzaktabb és pontosabb információkkal ellátni ezen különleges intézményről, mely a bűnös személyek befogadó helyeként a törvénytisztelő polgár életterét tisztítja meg a bűntől. Hogy ez így van-e, azt mindenki maga döntse el, de ha a börtön a társadalomtól elszakadva, annak marginális terében, a maga magányában működik, úgy vélelmezhetjük, hogy a róla kialakult kép is torz és nagy valószínűséggel pontatlan. A szubjektivitás szintén érdekes kérdéskör, hiszen kézzelfogható, életserű tapasztalattal a törvénytisztelő laikusok, civilek nem rendelkezhetnek. Ugyanez nem mondható el a volt és jelenlegi fogvatartottakról és azok látogatáson részt vevő hozzátartozóiról, illetve a büntetés-végrehajtás személyi állományáról sem, akik szintén ebben a társadalmi intézményben látják el szolgálatukat.

A társadalom tehát ebből a szempontból két részre osztható, az adott egyén vagy járt már korábban büntetés-végrehajtási intézetben, vagy sem. Akik „természetes” szereplői ennek a térnek, azok a fogvatartottak és a fogvatartóik. Rajtuk kívül a fogvatartottak kapcsolattartói – rokonok, barátok, ügyvédek, stb. –, az együttműködők, a beszállítók, esetleg a bűnmegelőzési célzattal vagy egyéb okból börtönlátogatáson résztvevők köre az, akik saját tapasztalattal rendelkeznek még. Viszont a társadalom nagyobbik része kimarad ebből, így a börtönről kialakult véleménye is csak azokhoz az információkhoz kötődhet, mely áttételesen, leginkább a médián keresztül éri el őt. Vélelmezhető, hogy ezen okokból az a kép, mely az egyes emberek elképzelésében a börtönről kialakul igen eltérő, eleve távol lehet a valóságtól és vele semmiféle szinergia nem mutatható ki. Kutatási eredmények nélkül viszont ez csak feltételezés, így tovább mélyül az a szakadék, mely a börtönök és az őt körülvevő társadalom között már eddig is kialakult.

2 Totth G. (1996)

3 Sándor I. (1997)

4 Totth G. (1996)

5 Totth G. (1996)

Az igazságszolgáltatás területén hasonló jellegű, a vélemények és értékítéletek fel térképezésére irányuló kutatás már zajlott 2009-ben, melynek során a bűnözésre és a helyreállító igazságszolgáltatásra vonatkozó kérdésekből álló kérdőíves felmérést végeztek el egy 500 fős, budapesti felnőtt mintán, mely nem és kor szerint reprezentatívnak minősült. Ez a vizsgálat a szabadság korlátozásával járó büntetéseket, a börtönöket nem érintette, azonban alapvetésében és módszerében hasonlít jelen tanulmányban kiértékelésre kerülő kérdőíves felmérésre. A Barabás Tünde és Windt Szandra szerzőpáros ezt megelőzően, 2005 és 2009 között trendvizsgálatot folytatott az ELTE ÁJK hallgatói körében, amelynek során a hallgatók a bűnözéssel, a büntetésekkel, valamint a mediációval kapcsolatos kérdéseket tartalmazó kérdőívekre válaszoltak. Ezt egészítette ki 2009-ben a Károli Gáspár Református Egyetem Jogi Karán végzett kontrollmintás kérdezésük is. Vizsgálódásuk ekkor sem terjedt ki a szabadság elvonásával járó büntetések végrehajtására szolgáló intézményre.⁶

Ugyancsak vizsgálták az elítélti értékrendszert hazai fegyintézetben, mely a prizonizáció, vagy más néven a börtönszocializáció törvényszerűségeire kereste a választ.⁷ Szintén remek összegzés olvasható a fogvatartottak körében végzett külföldi attitűdinális mérési technikák alkalmazásáról és fejlődéséről, mely már nagy hasonlóságot mutat az általunk elvégzett kérdőíves vizsgálatokkal.⁸

A választott téma szempontjából a legjelentősebb hazai szakíró Fliegauf Gergely, a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási tanszékének korábbi docense, aki a börtön társadalmi funkciójának változásait a totális intézmények elméletének tükrében vizsgálta.⁹ Megközelítése szerint a goffmani totális intézmény fogalma az elmúlt évtizedekben jelentős mértékű változásokon ment keresztül. A legjellemzőbb kritikái észrevételek hangsúlyozzák, hogy a börtön nem „totális” elszigetelődésében létezik a társadalom perifériáján, hanem sok-sok szállal kötődik környezetéhez, így a benne elhelyezett fogvatartottak sem mentesek a külső hatásoktól. Ha csak a személyzetre gondolunk is érthető, hogy a szolgálat után hazatérő emberek önmagukban hordozzák a „kinti” világhoz való valamilyen minőségű kötődést. Fliegauf a goffmani fogalmak legújabb kori kritikusai közül főleg Keith Farrington emeli ki, aki 1992-ben megjelent cikkében elemzi részletesen az amerikai társadalomban történt változásokat, és azok hatását a börtöntársadalomban élő fogalmára.¹⁰ Farrington szerint az USA társadalmának attitűdje a 60-as és 70-es évek börtönöket támogató hozzáállásából mára egyfajta ellentétes előjelű, a bűnözéstől, így a börtöntől is egyre inkább tartó és elutasító viszonyulássá alakult át. A büntetőpolitikák radikalizálásával párhuzamosan a börtönnépeség folyamatos növekedése és a társadalmak egyre erőteljesebb védekező reakciói tapasztalhatóak szinte az egész világon.

A büntetési tételek növekedése és a bebörtönzési ráta emelkedése a globáluson tapasztalható trenddel – a volt szocialista országok államait, így Magyarországot is beszámítva – szinte azonos módon és mértékben zajlik, melynek lenyomatából Loic Wacquant már 1999-ben megjósolta az USA-ból elinduló „zéró tolerancia” globalizációját.¹¹

6 Barabás T., Windt Sz. (2010)

7 Papp G. (2011)

8 Papp G. (2010)

9 Fliegauf G. (2008)

10 Farrington, K. (1992)

11 Wacquant, L. (2001)

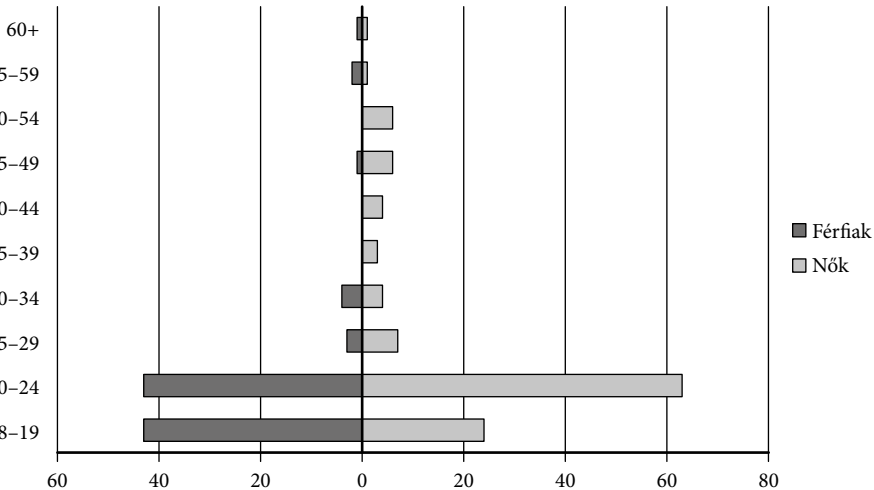
Farrington érvelését és a jelen társadalmak büntetések hatékonyságával szembeni pesszimista beállítódottságát támasztják alá Nils Christie szavai is: „A nyugati típusú társadalmaknak két nagy problémával kell megküzdeniük: a vagyon mindenhol egyenletlenül oszlik meg a társadalom tagjai között, akárcsak a fizetett munkához való hozzáférés lehetősége. Mindkét probléma potenciális feszültségforrás. A büntető igazságszolgáltatás mint iparág alkalmas arra, hogy mindkettőre megoldást kínáljon, miközben profitot termel és munkalehetőséget biztosít, valamint ellenőrzése alá vonja a társadalomnak azokat a tagjait, akik máskülönben a társadalmi folyamatok megzavarói lehetnének.”¹²

Fliegeauf mintegy összegzésként logikusan állapítja meg, hogy a börtönök zárt világában a bűnelkövetők és a fogvatartók, a maguk mögött álló „nagyobb volumenű társadalmi rétegek” közötti interakciót is megvalósítják. A börtönökről kialakuló társadalmi kép esetében leszögezi, hogy „nagyon gyakran tapasztalható a középosztály börtönnel kapcsolatos negliganciája, sőt a teljes ignoranciánál még az idegenkedő attitűd is jóval ritkább. A társadalom éppen azokról a fizikailag körbezárt helyekről hajlamos teljes mértékben megfeledkezni, ahol olyan embereket helyez el a hatalmi ágens, akik meg vannak fosztva a személyes szabadságuktól. [...] A média szenzációéhes profitorientált érdeklődése egybeesik a középosztályéval, és ebben a rangsorban a börtön bizony még az egyéb zárt intézetek között is az utolsó helyen kullog.”¹³

A börtönlátogatást megelőző kérdőívek kiértékelése

A kutatást segítő összesen 216 fő között nemek tekintetében többségben vannak a nők, akik 119-en töltötték ki a kérdőívet (55%) a 97 férfival (45%) szemben.

A válaszadók átlagéletkora 24,04 év, melyből a 20 éven aluliak száma 67 fő. A legfiatalabbak 18 évesek, mely a börtönlátogatások alkalmával jelenleg legoptimálisabbnak tekintett alsó korhatár. 20 és 30 év közötti válaszadó 116 fő, 30 és 40 év között 11 fő, 40-50 év között 11 fő, 50 és 60 év között 9 fő, míg 60 évnél idősebb összesen 2 fő volt a látogatók között.

1. ábra. A válaszadók életkor szerinti eloszlása korfán (fő)

12 Christie, N. (2004)

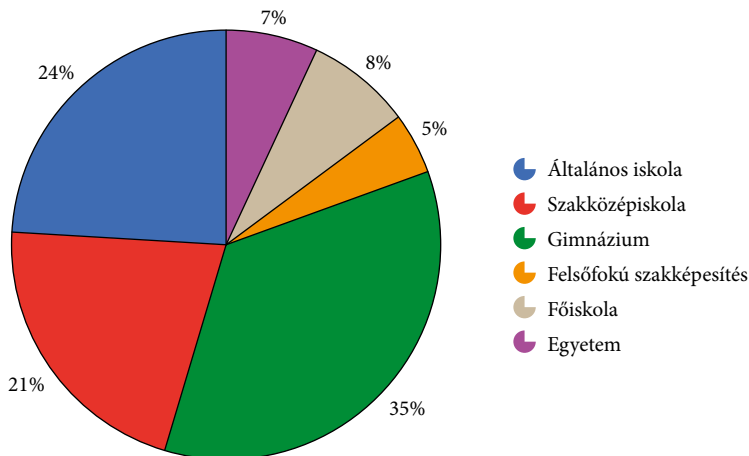
13 Fliegeauf G., Ránki S. (2007)

A mintában a 18 évtől 25 évig terjedő korosztály felülreprezentált (173 fő, az egész minta 80%-a), közülük is a legnépesebb kategória a 20 és 24 év közötti, főleg nőkből álló rész (63 fő).

A korfán a vizsgált minta koreloszlása szemléletesen visszatükröződik, jól látható, hogy a társadalom életkor szerinti átlagos eloszlásához képest az mennyire eltér a reprezentáltság tekintetében.

A kérdőíveket kitöltő 216 főből 83 fő középiskolai tanuló, akik életkoruknál fogva bűnmegelőzési börtönlátogatáson vettek részt, 79 fő felsőfokú állami tanintézmény hallgatója, akik a helyi egyetemek különböző karain folytatnak tanulmányokat. Ugyancsak van közöttük 17 fő felsőfokú szakképzésben részt vevő személy és 37 fő munkavállaló helyi általános, közép- és felsőfokú oktatási intézményekből. Az így összeállt mintában az oktatásban részt vevők felülreprezentáltak, vagyis ott tanulnak, vagy oktatnak, esetleg egyéb munkát végeznek.

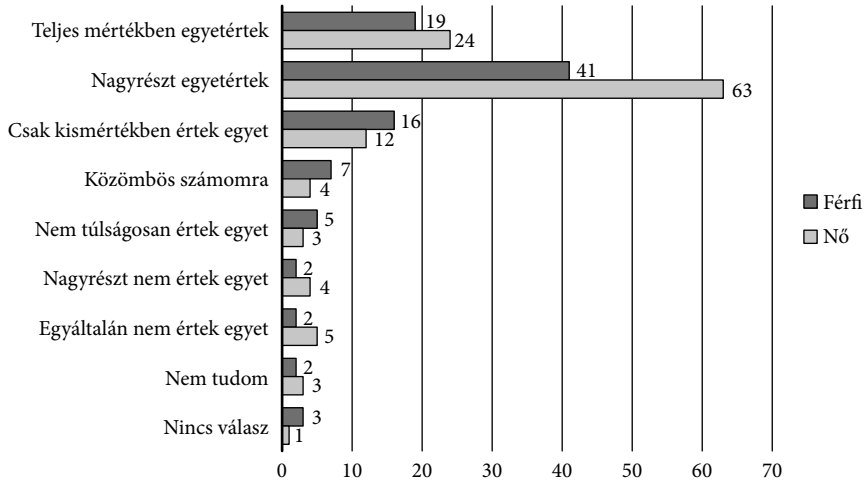
Legmagasabb iskolai végzettség tekintetében a közép- és felsőfokú intézményekben tanulók magas száma miatt a 8 általános és szakközépiskolai, illetve gimnáziumi végzettséggel rendelkezők aránya a mintában felülreprezentált. Főiskolai és egyetemi végzettséggel a minta 15%-a rendelkezik.

2. ábra. A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége

A kérdőív első szakmai kérdésköre egy nehéz fogalommal, a totális intézmény kategóriájával nyitja meg a konkrét vizsgáldást. A kérdés, miszerint a börtön a társadalomtól teljesen elzártan, totális intézményként működik és funkcionál-e, önmagában igen nehéz. Az, hogy egy kijelentésen belül a „teljesen elzártan” és „totális intézményként” fogalmak együtt szerepelnek, már segít azoknak is, akiknek erről nincs fogalmuk, azaz a totális intézményt azonosítják a normál élettérrel elszigetelten, elzártan működő szervezetekkel. A börtön társadalmi marginalizálódása révén a válaszadók a maguk nem létező, vagy a valóságtól vélhetően távol eső tapasztalataikból indulhattak ki, vagyis joggal gondolhatták, ha keveset tudnak a börtönök életéről, akkor az bizonyára jól beteljesíti azon feladatát, hogy teljesen elszakadjon az őt körülvevő környezetétől.

Ezt erősíti meg az egyetértők (teljes mértékben, nagyrészt, csak kismértékben) számaránya is (175 fő), akik a közömbösök, illetve egyet nem értőkhöz képest jelentős arányban képviseltetik magukat (81%). Érdekesség a nők nagyobb egyetértési aránya, ami az összlétszámukhoz képest a többi Likert-skála jellegű kérdésnél is megmutatkozott, a férfiak ebben a tekintetben óvatosabb stratégiát képviseltek.

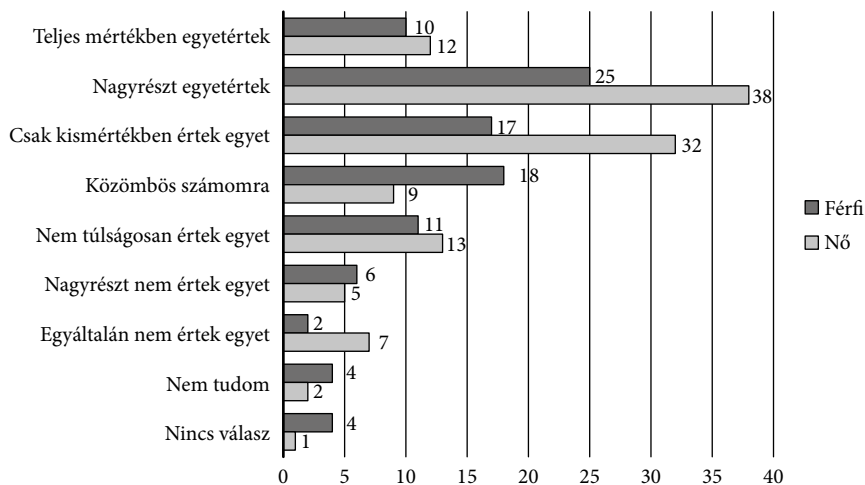
3. ábra. A börtön a társadalomtól teljesen elzártan, totális intézményként működik (fő)

A börtönök elszigetelődését és zártságát, létrejötté óta mindig is evidenciának tekintették. A szabadság megfosztásával járó büntetések a középkor testcsonkító, halálbüntetésekkel tarkított sötét időszakát váltották fel, a humanizálódás fényében világítva meg előhaladásának óriási jelentőségét. „A rendszerbe kerülő fogvatartottak a társadalom számára nem léteztek többé, a sorsuk érdektelenné vált, a „társadalom” nem is akarta figyelemmel kísérni a falakon belül történő eseményeket. A börtönt végállomásnak, olyan zárványnak tekintették, ahová a társadalom azokat száműzi, akiket nem szeretne tagjai között tudni. [...] A fizikai falak mellé a társadalom az érzéketlen közönnyel, valamint a „talio” elvének hangoztatásával felépítette a maga ideológiai falait is.”¹⁴

Fenti idézet egyben már átvezetés a következő kijelentésre is, amelyben a társadalmi nyitottságot, érdeklődést mértük abból az alaphelyzetből kiindulva, hogy az állítás eleve ezt elfogadottnak sugallta. A válaszokból ismét az egyetértés dominanciája olvasható ki, itt viszont már a különbség aránya a közömböshöz, illetve az egyet nem értőkhöz képest már jelentősen lecsökkent. (134 fő, azaz 62% az egyetértők aránya) (4. ábra)

A következő állítás, miszerint a börtön objektív megismerésének feltételei és lehetőségei biztosítottak hazánkban, szintén jobban megosztotta a válaszadókat, mint a börtön totális jellegének megítélése. Az, hogy a megismerés a válaszolók esetében mennyire objektív, abból lehet kikövetkeztetni, hogy az egyetértőkön belül vizsgáljuk az információszerzés csatornáinak alakulását, vizsgálva az összmintához, illetve kiemelten azokhoz képest, akik korábban már jártak büntetés-végrehajtási intézet területén.

14 Ruzsonyi P. (1998)

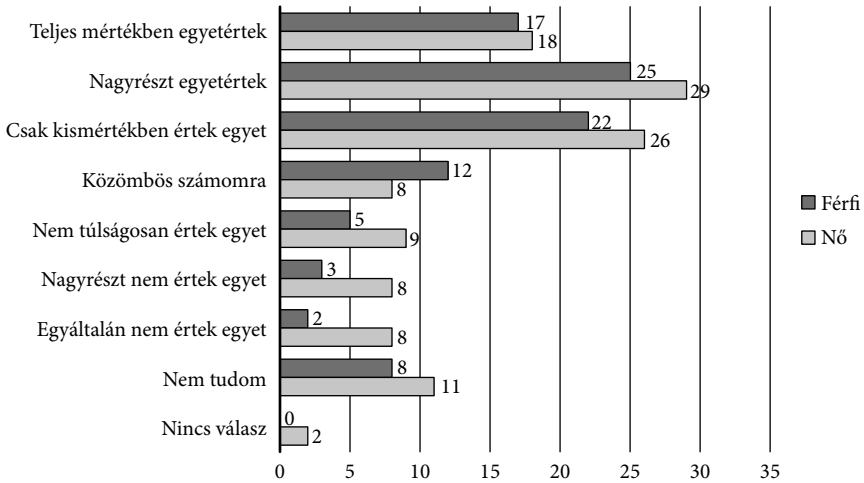
4. ábra: A börtön tevékenységét a társadalom részéről folyamatos érdeklődés kísérte (fő)

Feltételezésünk szerint a börtönök megismerésének objektív minősítése függ a saját tapasztalat, ismeret minőségétől. Az, hogy ez a valósághoz mennyire áll közel, fontos meghatározni, azonban ebben az esetben is csak közvetett következtetések levonására lesz lehetőségünk az információszerezés csatornáinak vizsgálatából. Összegezve a gondolatmenetet, ha valakinek valamilyen ismerete van a börtönről, és az nem személyes tapasztalatszerzésen alapul, majdnem mindegy, hogy az információ honnan származik, az idő függvényében egyfajta „objektívizálódáson” megy keresztül, vagyis az illető elhiszi magáról, hogy ő jól, azaz objektíven ismeri a börtönök világát. A média szerepe, azon belül a bűnügyi tájékoztatás mondja el, hogy „*mi történt/ történtek a világban (nyilvános büntetések hiányában) elsősorban a „non-fiction” média hírek közvetítik az okulást is a társadalom tagjai számára, hogy a bűn nem maradhat következmények nélkül. [...] Végül a bűnügyi tudósítás részese a média kultivációs tevékenységének is: a bűn világról alkotott képzetek közvetítésével és kultiválásával elmondja nekünk, hogy milyen is a „való világ”*”¹⁵

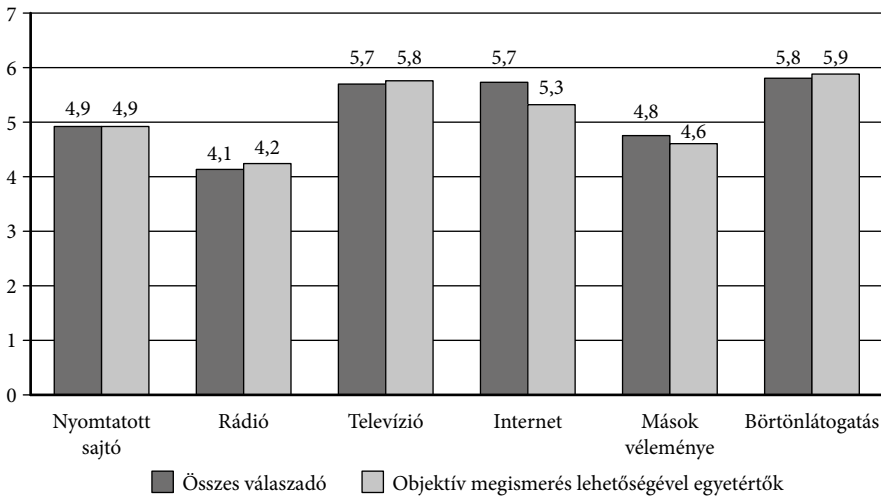
Az objektív megismerés lehetőségével egyetértők aránya (137 fő, 63 %) meghaladja az ezt konzekvensen vagy bizonytalanul elutasítók és közömbösök létszámát. Itt a női válaszolók már jóval óvatosabbak, itt már nem tapasztalható éles kiugrás a nemek között. A „nem tudom” válaszolók aránya (9 %) itt kezd el emelkedni, a következő két kijelentésnél – melyeket a fokozatosság elvét szem előtt tartva, egyre összetettebb kijelentésekből állítottunk össze – pedig tovább nő (5. ábra).

A megismerés objektivitásának lehetőségét vizsgáltuk a börtönről szerezhető információk csatornáinak megítélésére vonatkozó adatok elemzésével is. A következő táblázatban általunk előzetesen rögzített hat kategóriában (nyomatott sajtó, rádió, televízió, internet, más személyek véleménye és a börtönlátogatások), hét értékkel (az egyáltalán nem fontos és a nagyon fontos szélsőértékek között) megadott Osgood-féle skála adatait, azok átlagát vetettük össze az összes válaszadó és a börtön objektív megismerésének lehetőségével egyetértők között (6. ábra).

15 Virág Gy., Gyurkó Sz., Barabás A. T. (2007)

5. ábra. A börtön objektív megismerésének feltételei és lehetőségei biztosítottak hazánkban (fő)

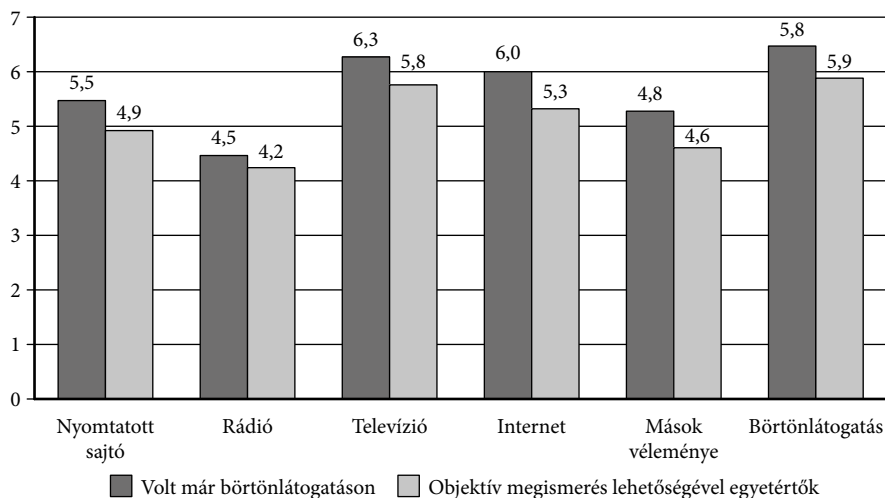

6. ábra. Információs csatornák jelentősége a börtönről kialakított kép vonatkozásában (az egyáltalán nem fontos értéktől a nagyon fontos értékig terjedő skála átlagértéke)

A diagramon látható, hogy a börtön megismerésének objektív lehetőségével egyetértők között a mások véleményének és azok autentikusságának figyelembevétele, valamint az internet kevésbé meghatározó, mint az összes válaszadó számarányában, sőt az ellentétes előjelű mintában – az objektív megismeréssel egyet nem értők között – ez az érték még inkább eltérő. A börtönlátogatás, a televízió és a rádió az objektív megismerést vallók táborában fontosabb, mint az összes válaszadó együttes értéke esetében, mely alátámasztja azon feltevést, miszerint önmagában, a könnyen és kényelmesen, általában a karosszékben elért információk – még a nyomtatott sajtó értékeinél tapasztalható egyezőséget is figyelembe véve – legtöbbször a tisztánlátás lehetőségének a tévhitét hordozzák magukban. Ha megpróbáljuk a börtönben ko-

rábban már látogatáson résztvevők válaszainak adatait is elemezni, akkor láthatjuk ennek a logikának az érvényesülését.

A következő diagramon a börtönlátogatáson korábban már részt vevő személyek válaszait vetettük össze a börtön objektív megismerésének lehetőségét vallók véleményével. Mind a hat kategóriában lényeges a különbség, átlagban 10%-os az eltérés, a börtönt korábban meglátogatók körében nagyobb fontossággal bír minden információs csatorna. A legkisebb különbség a rádió esetében mutatható ki, ami nyilván érthető, hiszen ebben a műfajban a képi háttér mindig a fantázia szüleményének a terméke, vagyis parallel együtt mozog a rádió nyújtotta informálódás az ismeretlen börtönről szerezhető képekkel, amelyet falak vesznek körül, ezért nem látható, hogy mi történik benne, vagyis a képi fogalomképzés eleve háttérbe szorul. A televízió a következő csatorna, ahol kisebb a különbség, majd a börtönlátogatás következik. E két utóbbi, kicsiny különbség az egész mintában tapasztalható felülreprezentáltságot jelenti mindkét csatorna esetében. A nyomtatott sajtó után következő, a második legnagyobb különbséget mutató információs csatorna az internet, amelynek jelentősége és fontossága egyre csak fokozódik. A legnagyobb különbség a mások véleményéből formálható börtönekép fontosságánál keletkezett, ennek jelentősége egy-egy börtönlátogatás precíz lebonyolításával, a ráfordított munka függvényében megtérülni látszik.

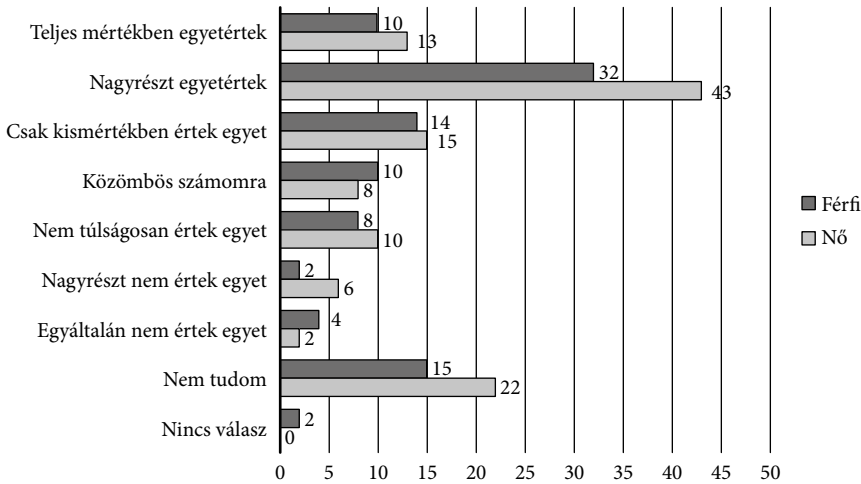
7. ábra. Információs csatornák jelentősége a börtönről kialakított kép vonatkozásában (az egyáltalán nem fontos értéktől a nagyon fontos értékig terjedő skála átlagértéke)

A börtön társadalmi felügyeletének és kontrolljának hatékony működéséről szóló kijelentés egyetértési mutatóiban a választ „nem tudom” számaránya – figyelemmel az itemben szereplő két elvont kifejezésre – magas (17%), míg az egyet nem értők aránya ugyanezen oknál fogva szintén meghatározóbb, mint az index többi kijelentésénél.

A börtönök társadalmi felügyelete és kontrollja önmagában, a szakmai terminológiában és a hétköznapi gyakorlatban sem különül, válik el egymástól kategoriku-

san. A laikus válaszadó nyilvánvalóan megpróbálja értelmezni a felügyelet és a kontroll fogalmát, azok egyezőségét, különbségét, és mindenki a maga elképzelése szerint vagy elfogadja a hasonlóságot, mint ahogyan a kijelentés megfogalmazása is sugallja ezt, vagy egyfajta ellentmondást felfedezve elbizonytalanodik, és kilengő értékekkel adja mindezt a tudomásunkra.

Az egyetértők táborán belül a két szélsőérték, a teljes mértékben és a csak kismértékben egyetértők aránya kisebb, mint a többi itemben, ez is a kijelentés bonyolultabb voltára utal, illetve a középérték, a nagymértékben egyetértők kiugró aránya is ezt támasztja alá (35%).

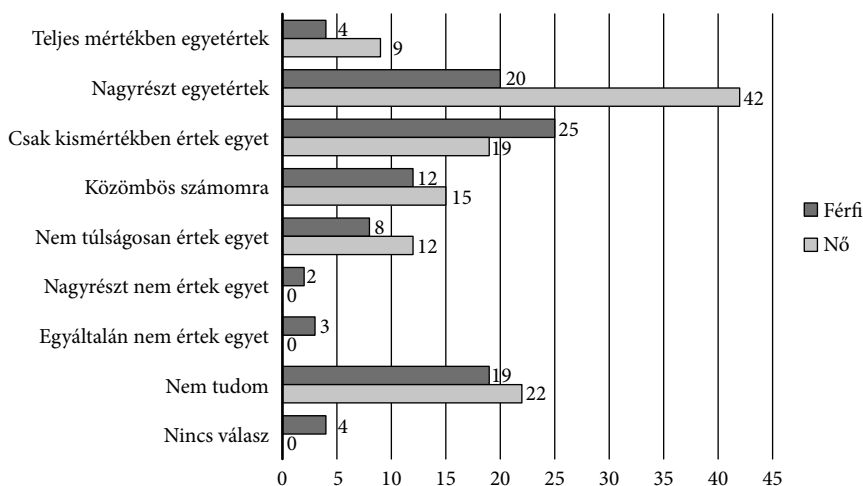
8. ábra. A börtön társadalmi felügyelete és kontrollja hatékonyan működik Magyarországon (fő)

Az index utolsó iteme a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészség és az alapvető jogok országgyűlési biztosának tevékenységét vizsgálja a börtönök társadalmi kontrolljának függvényében.

Az ügyészségről még a legtöbb laikus állampolgárnak van valamilyen fogalma, azonban az alapvető jogok országgyűlési biztosának jogintézménye még annyira új, hogy sokan még nem is találkoztak ezzel az elnevezéssel. A korábbi név, vagyis az ombudsman bizonyára a többségnek már ismerős lett volna, hiszen a rendszerváltás utáni demokratizálódás egyik alappilléreként került be a magyar jogrendszerbe. Vagyis a legidősebb korosztály kivételével mind a fiatal, mind a középkorosztály már megismerhette vagy legalábbis már találkozhatott az ombudsman tevékenységével, feladataival. Az új alaptörvénnyel rendszerbe állított alapvető jogok biztosa elnevezés tehát még nem rögzült eléggé, így egyik korosztálynál sem várható megfelelő ismertség. Ez a körülmény aztán a válaszokból is visszatükröződik, hiszen ennél az itemnél tapasztalható a legnagyobb kitérés a többihez képest, illetve ezen belül van a legszélsőségesebb szórás.

A nemeken belül a nők ennek a kijelentésnek az egyetértésénél a legkövetkezetesebbek. A nagyrészt nem értek egyet, az egyáltalán nem értek egyet és a nincs válasz kategóriát egyetlen nő sem jelölte meg, sokan „nem tudták” a választ (10%), míg az

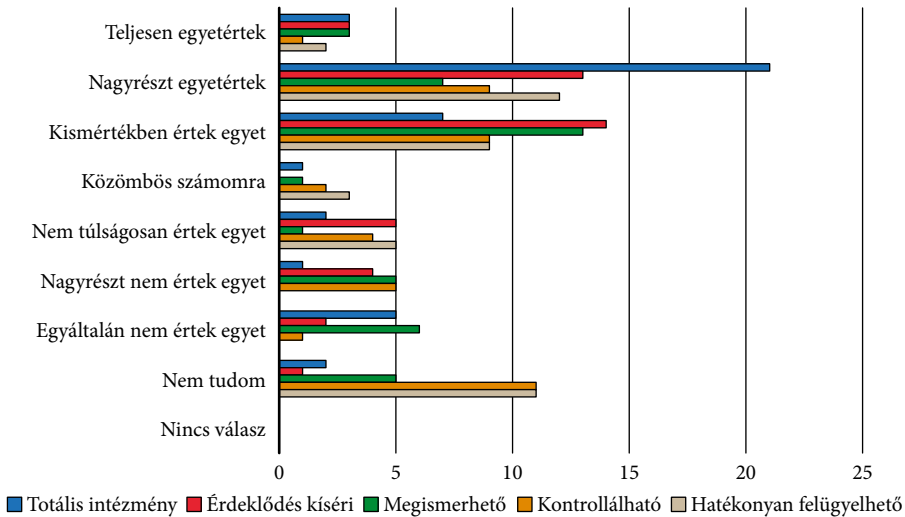
egyértétként kategórián belül a teljes mértékben és a csak kismértékben egyetértek érték viszonylag alacsony jelölése mellett a nagyrészt egyetértek érték felülreprezentált. Ez inkább a férfiak válaszaihoz mérten mutat nagy eltérést, mivel a férfiak ebben az esetben is óvatosabbak, úgy látszik, a nők inkább elfogadják a kijelentésben megbúvó igazságtartalmat, vagy a hangzatos fogalmak inkább elfogadást váltanak ki belőlük, szemben a férfiak már jelzett bizonytalan megközelítésével. Az itemben rejlő nehéz és elvont fogalom zavaró hatását jelzi, hogy a férfiak általános értékelési trendjéhez képest a nagyrészt egyetértek a csak kismértékben értek egyet skálaértékhez képest aránytalanul alulértékelt.

9. ábra. A törvényességi felügyeletet ellátó ügyészség és az alapvető jogok országgyűlési biztosának tevékenysége egyben kellő társadalmi kontrollt is jelent (fő)

Ebben az öt itemből álló indexben az előzőekben bemutatott értékekkel, a nemek közötti számarányokat is kimutatva elemeztük. Más bontásban is érdekesek lehetnek az adatok, ezért megvizsgáltuk a felsőfokú végzettséggel – főiskolával, egyetemmel és felsőfokú szakképzettséggel – rendelkezők válaszait is, hogy ott milyen szórást tapasztalunk. A számadatok összesítése után a megjelenített diagramon azon értékelések láthatóak, melyek a Likert-skála pontjainak reprezentáltságát mutatják az öt item vonatkozásában. Látható, hogy az itemek egymás utáni fokozatos értelmezési nehézsége a felsőfokúaknál is megnövelte a nem tudom válaszok arányát. Jellemző a felsőfokú végzettségűekre, hogy a magas iskolázottság eredményeként nem marad „megválaszolatlanul” egyetlen kijelentés sem, illetve a közömbösségi mutató is minimális. Az egyetértési faktorban a totális intézmény itemmel, kiemelkedő arányban „nagyrészt egyetértettek” a felsőfokú válaszadók, míg a többi négy itemnél a nemeknél már részletezett törvényszerűségek érvényesültek (10. ábra).

A következő index a börtönről kialakuló kép szempontjából releváns információk csatornák méréseire ad lehetőséget. Az Osgood-féle skála alkalmazása mellett hét érték közül nyílt lehetőség a választásra a kérdőívet kitöltők között. Korábbi diagramon már mutattunk be átlagértékek mellett különbséget az összes válaszoló, a börtönlátogatáson korábban részt vevők és a börtönök objektív megismerésének lehetőségével egyetértők között.

10. ábra. A felsőfokú végzettségűek egyetértésének értékei a börtönnel összefüggésben (fő)

Előzetes becslésünk alapján a rádiót tartottuk a legkevésbé meghatározónak a téma, jelen esetben a börtönről kialakuló társadalmi képet befolyásolni képes csatorna jelentősége vonatkozásában. „Az emberek szabadidős tevékenységében egyre több időt foglal el a televízió-nézés és visszaszorul, illetve egyre inkább „háttér-zaj”-ként funkcionál a rádió.”¹⁶

Ezt megítélésünk szerint a nyomtatott sajtó követi, majd az internet, a televízió, más személyektől származó információk és végül a börtönlátogatások a végső sorrend a jelentőségüket illetően. A nyomtatott sajtó és az internet is korlátozott abban a tekintetben, hogy a magyar lakosság reprezentatív részét nem fedi le egyik sem teljes egyenletességgel. Az életkor szerinti megoszlás is szembetűnő, hiszen a fiatalok között az internethasználat felülreprezentált, míg az idősek körében még mindig jelentős a lemaradás. A televízió, mint a minden család otthonában megbújó „közvetítő doboz” – vagy manapság új funkciót képviselve, mint egy falra simuló lakberendezési tárgy – hozza el lakásunkba, étletterünkbe a láttatni kívánt valóságot, a bűnügyi híradásoknál már említett „való világot”.

Börtönben dolgozó szakemberként evidensek tartottuk, hogy olyan személytől származó információ, aki korábban, vagy akár jelenleg is szoros kapcsolatban van a büntetés-végrehajtási szervezettel és annak munkájával, igazán az minősül autentikus hírforrásnak a laikus emberek számára.

A börtönlátogatások hatékonysága és jelentősége pedig megkérdőjelezhetetlen ebből a vizsgálati szempontból, vagyis a minden esetben szervezett, büntetés-végrehajtási alkalmazott által vezetett, a börtönt hitelesen bemutató alkalom a legfontosabb tapasztalat- és ismeretszerzési szituáció.

Első lépésben megvizsgáltuk az egyes információs csatornákra leadott válaszok értékeinek alakulását a két szélsőérték között. Az egyáltalán nem fontos szélsőértéket

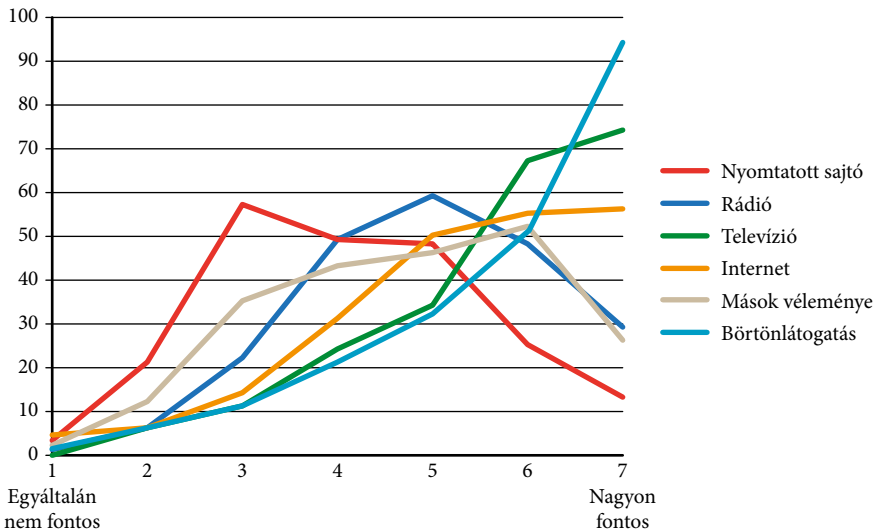
16 Ferencz M. (2008)

csak néhányan jelölték be, ez nem volt meghatározó. A csatornák fontosságát meghatározó értékek által kirajzolt görbék jól mutatják, hogy az értékelés tekintetében a válaszadók milyen preferencia-sorrendet állítottak fel.

A rádió által rajzolt görbe íve a 3-as értéknél éri el a csúcspontját, onnan folyamatos csökkenést mutat. Ugyanezt a harangformát írja le a nyomtatott sajtó, amely viszont az 5-ös értéknél éri el a csúcspontját és abszolút-értékben is nagyobb értéket vesz fel, mint a rádió.

A következő, szintén emelkedő majd csökkenő ívet leíró görbe a mások véleménye értékeinek alakulása, mely folyamatosan emelkedő tendencia után éppen a nagyon fontos értéknél csökken le meredeken, mely mutatja ennek a szituációnak a kialakulásához társított szkepszist.

Az előzőekhez képest az internet, a televízió és a börtönlátogatás végig emelkedő tendenciát mutat az egyáltalán nem fontos szélsőértéktől kezdve a nagyon fontos érték irányába. Közülük az internet a nagyon fontos értéken belül 26%, a televízió 34%, míg a börtönlátogatás 44% részt képvisel, azaz a preferencia-sorrendnél is ez az alá-fölrendeltség érvényesült.

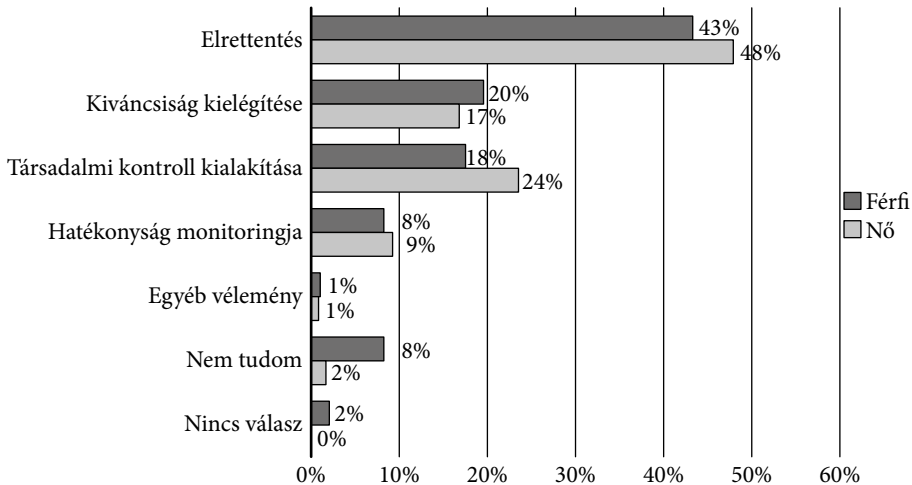

11. ábra. Az információs csatornák jelentősége a börtönökről kialakított kép vonatkozásában (fő)

A legszembevetőbb tulajdonsága a börtönlátogatás görbének van, mely egy klaszikus exponenciális függvény képét írja le. Az előzetes becsléshez képest egyedül a más személytől származó információs-csatorna sorrendisége alakult másként, a már részletezett indokok alapján.

A következő pontnál, indexnél (1/9) arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók szerint mi az elsődleges célja a büntetés-végrehajtási tevékenység társadalmi megismertetésének. Az itemek kialakításánál négy kategóriát próbáltunk elválasztani egymástól: az állampolgárok elrettentése bűncselekmények elkövetésétől; a társadalom általános kíváncsiságának a kielégítése; a büntetés-végrehajtási szervezet társadalmi kontrolljának kialakítása; a büntetések hatékonyságának folyamatos társadalmi monitoringja.

A büntetés kettős célját is – azaz egyrészt magának az elkövetőnek az újabb bűncselekménytől való visszatartását, másrészt a generál prevenció keretében másoknak bűncselekményektől való visszatartását – próbáltuk az itemek megfogalmazásakor figyelembe venni, hiszen az elrettentéssel a generál prevenciót hangsúlyoztuk ki. Ugyancsak kiemeltük a kontroll, a folyamatos nyomonkövetés és monitoring szerepét is, de adtunk lehetőséget annak az egyszerű emberi tulajdonságnak is, mint például a velünk született kíváncsiság.

12. ábra. A büntetés-végrehajtás társadalmi megismertetésének célja

A válaszokból az elrettentést jelölték meg legtöbben, mint a börtön megismertetésének legfőbb célját. Mivel ez a kérdés a látogatás előtt hangzik el, így az ott szerzett tapasztalatokat a laikus állampolgár még nem tudja döntésénél felhasználni, ezért a többi válasz kategória alulreprezentáltsága ezzel, illetve a nehéz fogalmakkal is magyarázható.

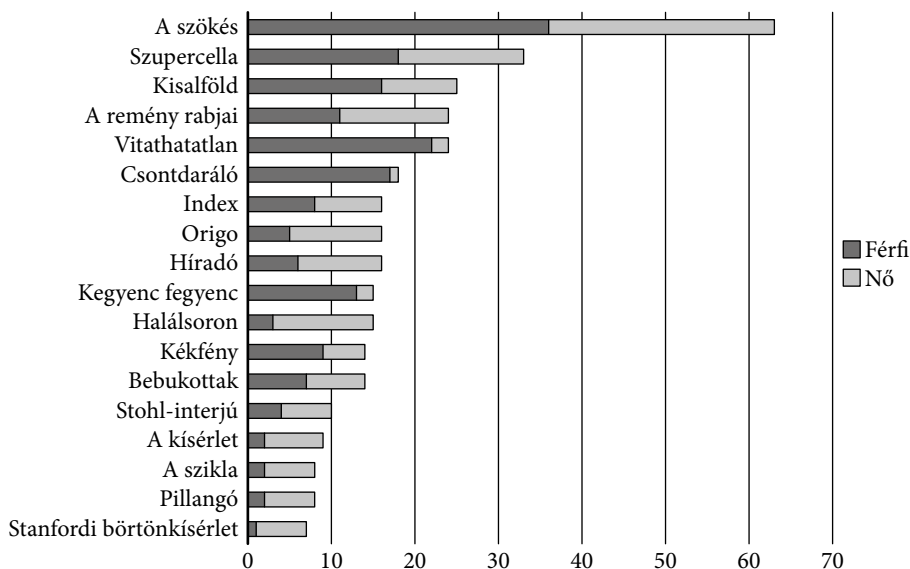
A kérdőív következő indexében (I/10-12) nyitott kérdésekkel próbáltunk választ találni arra, hogy a médián keresztül milyen konkrét híryanagok, dokumentumok, azon belül milyen, a börtönök világával összefüggő információk jutottak el a válaszadókhoz.

Három írott, három hangzó és három filmes anyagot kértünk megjelölni a kérdőív kitöltőitől, valamint azt is pontosítottuk, hogy lehetőleg az írott anyag a nyomtatott sajtóból és az internetről, a hangzóanyag a rádióból és az internetről, míg a filmes anyag a televízióból és az internetről származzon. A hangzó anyag esetében kértük, ha tudják, akkor adják meg a hanganyag címét, az írott anyag esetében még a szerző nevét, illetve filmes anyag esetében a megjelenés helyét is.

Összesen 644 bejegyzés került rögzítésre, ezek közül a legkevesebb a hangzóanyag-nál jelentkezett (12%), ezt követi az írott anyaghoz tett bejegyzés (29%), míg a legnagyobb arányban (59%) a filmes munkák képviseltették magukat a teljes mintában.

Tapasztaltunk egyfajta szórást a konkrétságnál, ugyanis volt, aki megismételte a közvetítő csatornát konkrét alkotás megjelölése nélkül, ez azonban elenyésző arányú az összes válaszhoz képest. A filmeknél a televízió, a mozi, illetve az internet csatorna nem került határozottan elkülönítésre a válaszolók részéről, ami mutatja a szokások

változását, vagyis a fiatalok bár szeretnek moziba járni, ennek ellenére az online elérhető, otthon letölthető és megnézhető, aktuális sláger filmeket részesítik előnyben. Volt olyan alkotás, melynek írott, illetve filmes változata is megemlézésre került (Pillangó, A remény rabjai).

13. ábra. A börtönnel kapcsolatos írások, filmes élmények, hanganyagok megoszlása a nemek arányában (fő)

A teljes mintában kimutatható sorrendiséget a diagram szemlélteti, melyen függetlenül a csatorna és a hírvivő anyag jellegzetességétől, az összes választ vetettük össze a nemek arányában. A minta nagyságrendje miatt konkrét adatokat nem jelöltünk, csak az arányokat kívántuk érzékeltetni. A sorrendiségnél nem választottuk szét a konkrét alkotásokat egy-egy tágabb műfajú hírközlő csatornától, vagy a televíziók konkrét műsorától.

Ami eddig is sejthető volt, az ebből az adatfelvételtől beigazolódtott, vagyis az emberek a börtönökről leginkább a filmek, azaz az audiovizuális anyagok révén, annak is a könnyedebb, a dokumentarista ábrázolástól távolabb eső, filmgyárak manipulált termékei által alakítják ki elképzeléseiket, építik fel saját, belső képüket. A hírek közvetítésére szolgáló internetes oldalak és televíziós műsorok – Index, Origo, Híradó, Kékfény – a teljes minta esetében a középkategóriában foglalnak helyet, azaz befolyásuk az összes válaszadóra nem olyan mértékben meghatározó, mint a játékfilmek nyújtotta hatás, vagyis a szórakoztató élmény. Nyilván egy nagyobb mintán, egy nagyobb időintervallumú kutatás során ezt részletesebben is lehetne elemezni, most azonban csak egy szűkebb keresztmetszetű vizsgálódással elégedhetünk meg.

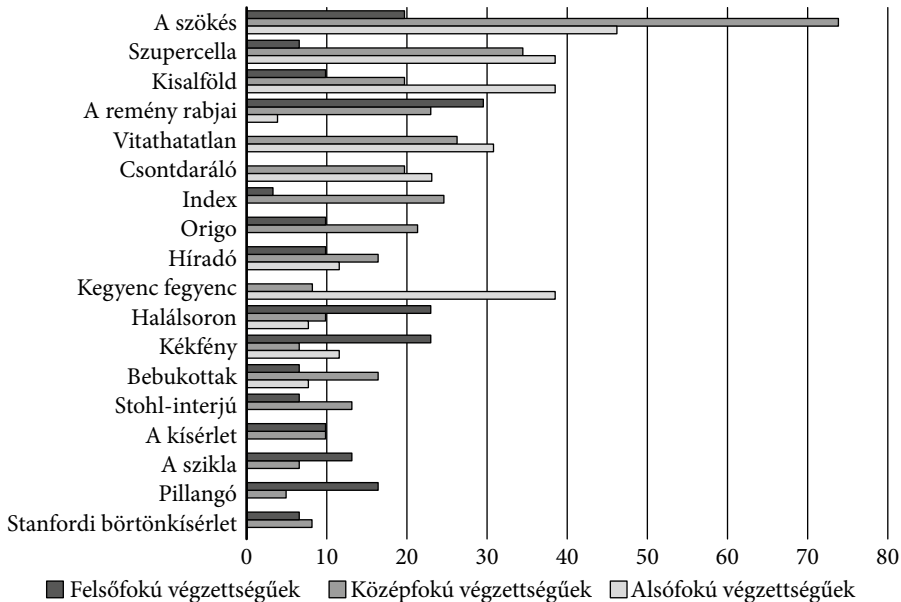
A nemek közötti arányokból kiderül, hogy a könnyű műfajú, a hírnév által kevésbé felkapott „börtönös” filmek – Vitathatatlan, Csontdaráló, Kegyenc fegyenc – főleg a férfiakra hatnak, míg a nagyobb ismeretségű, szinte klasszikusnak számító filmes anyagok – Halálsoron, A szikla, Pillangó – inkább a hölgyek körében népszerűbbek.

Szintén kimutatható, hogy a nehezebb kategóriájú, akár a dokumentarista ábrázolásmódot is felvonultató alkotások – A kísérlet, Stanfordini börtönkísérlet (egy témából dokumentum- és játékfilm) – inkább a nőket érik el.

Iskolai végzettség szerinti összehasonlításban felsőfokú kategóriába soroltuk a főiskolai és egyetemi mellett a felsőfokú szakképzettséggel rendelkezőket is. Ezen kategóriák értékeit arányaiban hasonlítottuk össze.

Ami az általános következtetéseknél is kézzelfogható volt, az itt is beigazolódik. A felsőfokú végzettségűek esetében a populáris és nyilván a börtön objektív megismerésére abszolút alkalmatlan játékfilmek – Vitathatatlan, Csontdaráló, Kegyenc fegyenc – teljesen érdektelenek maradtak, míg az egyéb kategóriájú „börtönös” filmek – A szökés, Szupercella – sem vonták magukra a figyelmüket. Ezzel szemben azok a klasszikusnak számító filmalkotások, melyek jó néhány évvel korábban jelentek meg – A remény rabjai, Pillangó, A szikla, Halálsoron – a mostani felsőfokú végzettségűek számára továbbra is népszerűek és meghatározóak maradtak. Úgy tűnik, akik ezekkel a filmekkel fiatalon találkoztak először és életük későbbi szakaszai sem biztosított részükre alternatív, vagy akár valós börtön-tapasztalatokat, azoknak ezek a filmes élmények akár hosszú időn keresztül is meghatározóak maradhatnak.

Bizonyítja az előző bekezdés állítását az a tény is, hogy a jelzett alkotásokban az alsófokú végzettségűek reprezentáltsága fordítottan arányos a felsőfokúakhoz képest. A Kékfény című műsor esetében a felsőfokúak érdeklődése mindkét másik kategóriához képest felülreprezentált.

14. ábra. A börtönnel kapcsolatos írárok, filmes élmények, hanganyagok megoszlása legmagasabb iskolai végzettség bontásban (%)

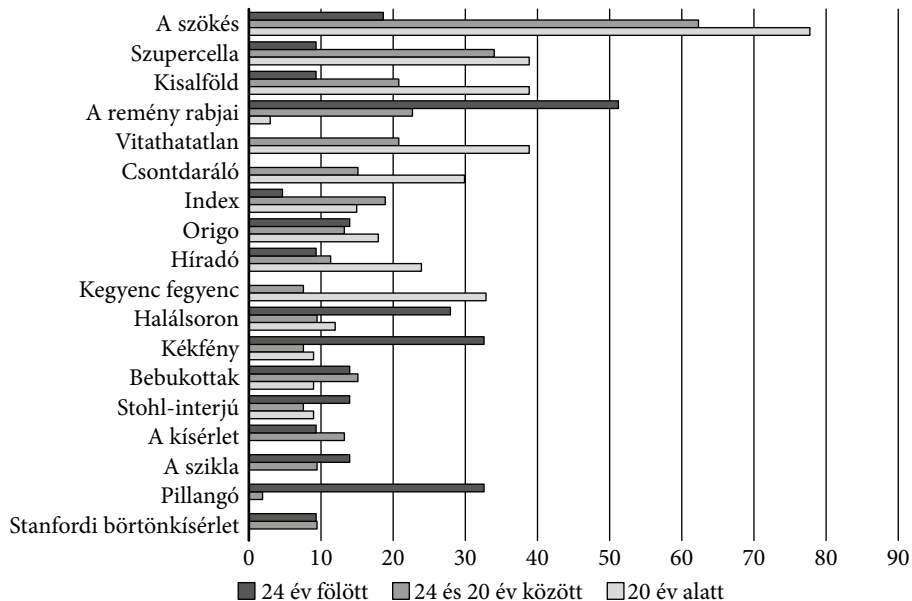
Általános következtetések levonására is alkalmas a diagram, mely mutatja, hogy a könnyed és populárisabb műfajú alkotások és kategóriák az alacsonyabb

iskolázottságúak körében népszerűbbek és minél iskolázottabb valaki, annál inkább választ nehezebb műfajú, hírérték tekintetében nagyobb felkészültséget igénylő információkat, anyagokat. Ezek segítségével nagyobb eséllyel objektíválható a börtönökről kialakított kép, vagyis nagyobb a börtönökkel kapcsolatos „tisztánlátás” a magasan kvalifikált embereknél.

Életkor tekintetében 25 évnél idősebb (20%), 20 és 24 év közötti (49%) és 20 évnél fiatalabb (31%) kategóriákat vizsgáltuk. A minta sajátosságából következően korfa szerinti felosztástól eltekintettünk, inkább ezen hármas kialakítást választottuk, melynek dinamikája és súlyozása inkább közelít a klasszikus életkor szerinti csoportfelosztáshoz.

Az eredmények hasonlóak az iskolai végzettség szerinti szórásokhoz, azaz a főleg oktatási intézmények hallgatóiból összeálló minta dinamikája követi azt a logikát, hogy a tanuló ifúság minél idősebben képviselteti magát egy mintában, annál inkább a magasabb kategóriájú, közép- és felsőfokú iskolai végzettség szerinti csoportba mozog tovább.

A diagramon látható, hogy a kommersz kategóriájú játékfilmek az idősebb korosztálynál nem jelennek meg, míg a klasszikusnak számító alkotások esetükben felülreprezentáltak.

15. ábra. A börtönnel kapcsolatos írások, filmes élmények, hanganyagok megoszlása életkor szerinti bontásban (%)

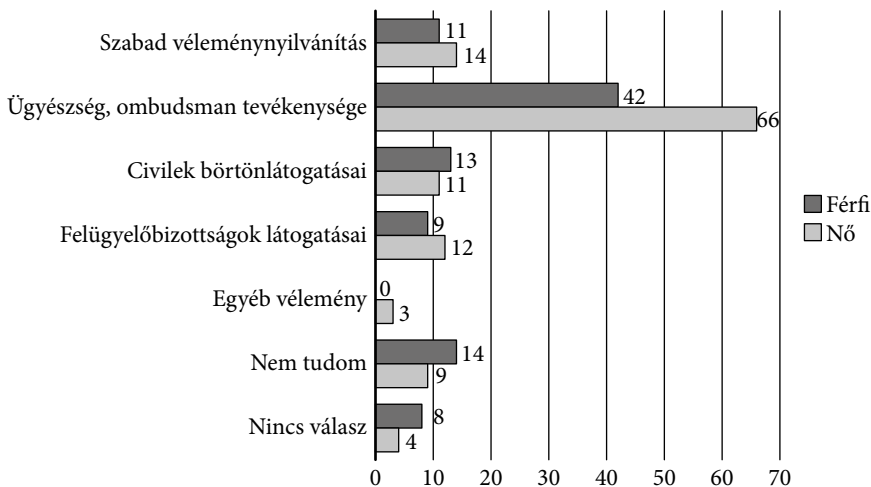
Érdekeség a Híradónál megfigyelhető legfiatalabb kategória felülreprezentáltsága, de az internetes hírportálok esetében is jelentős a súlyuk. Ennél az értéknél óvakodunk a mélyebb következtetések levonásától, mivel éppen ennél a korosztálynál figyelhető meg a válaszok pontatlansága és nagyobb szórása.

A kérdőív következő indexe (I/13) a hazai börtönök társadalmi felügyeletének fogalmát, az arról vallott véleményeket méri. A társadalmi felügyelet fogalmának

nehézségéről már volt szó, az itemek összeállításánál pedig a következő válaszlehetőségeket kínáltuk fel: a társadalom tagjainak szabad véleményformálását; az erre felhatalmazott szervek (ügyészség, ombudsman, nemzetközi civil szervezetek) tevékenységét; az állampolgárok börtönlátogatásainak kivitelezését; az erre a célra létrehozott felügyelőbizottságok látogatásait.

Az ügyészség és az ombudsman klasszikusan törvényességi felügyeletet gyakorol, azonban ebben az indexben itemként mégis elhelyeztük, ugyanis éppen a laikusoknál fordulhat könnyen elő, hogy egy ilyen kicsinek tűnő különbségen, mint hogy törvényességi vagy társadalmi felügyelet, nem fognak különösebben elidőzni, elemezni. Az érdekessége ennek az egyetlen momentumnak csak az, hogy a saját szakmánkon belül, azaz a büntetés-végrehajtási szakemberek számára sem eléggé világos, hogy ezen két szerv bizony a törvényességi felügyeleten kívül – éppen a jogszabályi hiátusok következtében – társadalmi felügyeletet is gyakorol. Gondoljunk csak arra, hogy az ombudsman egy-egy állásfoglalása napokig, hetekig foglalkoztatja a nagyközöniséget, melyet főleg a média közvetít, de az internetes elérhetőség is „örökre” visszakereshetővé teszi ezeket a tapasztalatokat.

A válaszokból kiderül, hogy egy elvont fogalom tisztázásánál a legtöbbet hallott, olvasott kategóriákat, neveket társítják egymáshoz leginkább az emberek. Így történt ebben az esetben is, azaz az ügyészségről és az ombudsmanról (alapvető jogok biztosa) gondolják úgy a válaszadók, hogy leginkább ők jogosultak ennek a feladatnak az ellátására.

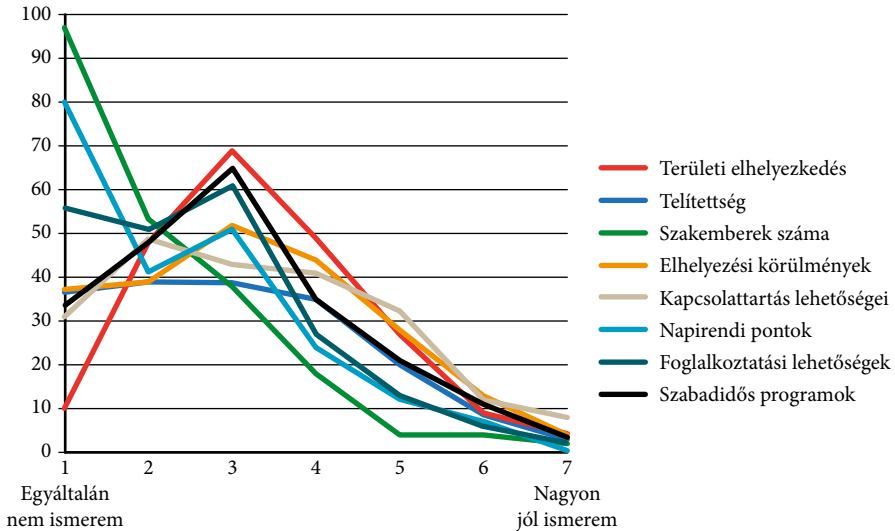

16. ábra. A börtönök társadalmi felügyelete (fő)

A válaszadók a többi felkínált itemet egyenlő arányban választották, mely szintén a kiugró érték melletti meggyőződést támasztja alá, ez pedig a fenti logika érvényesülése alapján téves következtetések levonását eredményezi a laikusok többségénél.

A következő indexben szereplő itemek (I/14) a börtönnel kapcsolatos konkrét részinformációk ismeretének szubjektív megítélését és mértékét kívánja vizsgálni. A börtön működésére jellemző alapfogalmak, mint a börtönök területi elhelyezkedése, a telítettség, a büntetés-végrehajtási szakemberek száma, a börtönök belső elhelye-

zési körülményei, a fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségei, a napirendi pontok, a foglalkoztatási lehetőségek és a szabadidős programok szerepelnek egy olyan hétfokozatú skálán, melynek két szélső értékét az egyáltalán nem ismerem és a nagyon jól ismerem kategória jelenti.

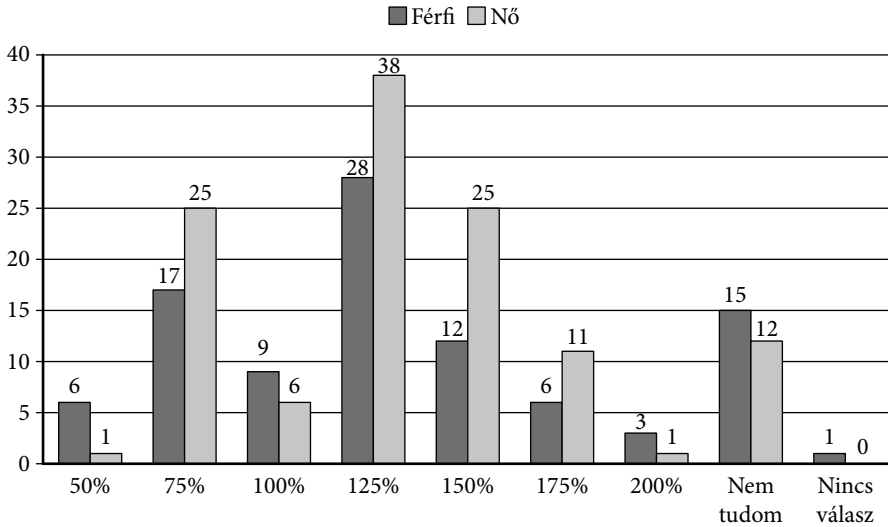

17. ábra. A börtön konkrét paramétereinek ismerete (fő)

A válaszokból kiderül, hogy a börtönök területi elhelyezkedéséről van minimális elképzelése az átlagembernek, de ami ezen túl van, a falakon belül, elzárva a kíváncsi tekintetek elől, az már teljesen ismeretlen világ. A vizsgálat és az elemzés egyik legfontosabb megállapítása szintén ennél a diagramnál mutatkozik meg a legszemléletesebben, mégpedig az, hogy a börtön esetében az ott dolgozó büntetés-végrehajtási szakemberekről, „smaszzerokról” tud a legkevesebbet a közvélemény. További vizsgálatnak kellene az is tisztáznia, hogy csak nem tud vagy nem is akar tudomást venni ezen meghatározó szegmensről.

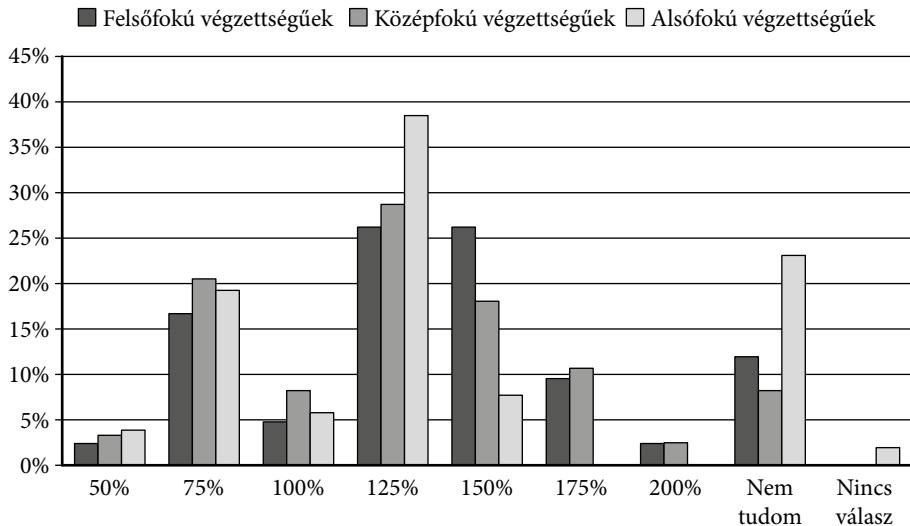
Az első kérdőív utolsó kérdése (I/15) arra kereste a választ, hogy az emberek mennyire ismerik azt a legfontosabb mutatószámot, amit főleg európai integrációnk óta a nemzetközi összehasonlítások tükrében leginkább emlegetnek, a börtönrel kapcsolatos legtöbbet szereplő információ, vagyis a telítettségi mutatót. Az előző indexnél már szerepelt, ahol kiderült, hogy erről a mutatóról sincsenek biztos ismeretek a fejekben. 2013. december 31-én, Magyarországon 143%-os volt a börtönök átlagos telítettségi mutatója. Ez a hírekben leginkább a „zsúfoltság” kifejezéssel került a köztudatba (18. ábra).

Az eredmények láttán akár azt a bizonytalan következtetést is levonhatnánk, hogy mennyire tájékozott a közvélemény ezzel az értékkel kapcsolatban. Bizonyára a kérdésfelvetés módja is befolyásolhatta a válaszok alakulását, hiszen nem keverten, hanem növekvő sorrendben következtek a válaszható értékek, mely a szélsőértékek csökkenését és a középerőértékek erősödését eredményezte. A nem tudom válaszok magas aránya is arra enged következtetni, hogy nagy a bizonytalanság a konkrét ismeret vonatkozásában.

18. ábra. Telítettségi mutató becslése nemek bontásban (fő)

Az iskolai végzettség szerinti bontásból viszont látható, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránylag jól ítélik meg a mai magyar viszonyokat, hiszen a jelenlegi érték az általuk elsősorban preferált 125% és 150% között mozog. Amennyiben a közeljövőben a tervezett börtönépítések és férőhelybővítések megvalósulnak, úgy a jelenlegi telítettség is lényegesen csökkenni fog.

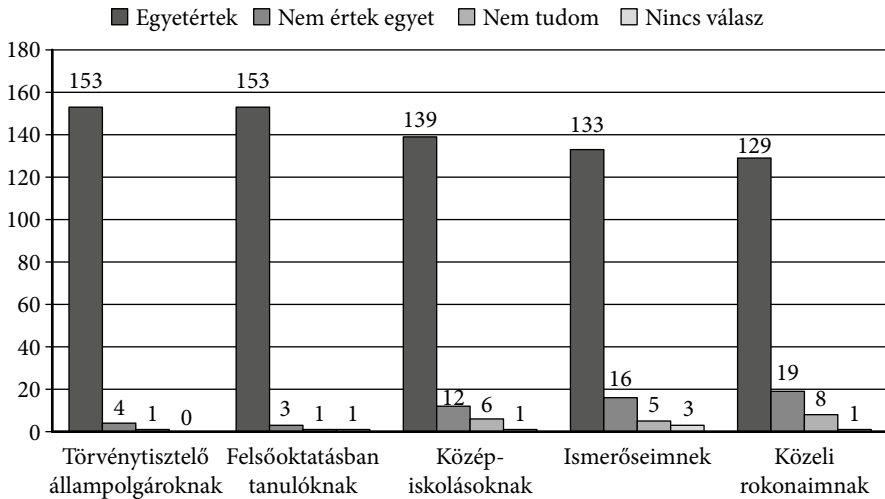
19. ábra. Telítettségi mutató becslése iskolai végzettség bontásban (%)

Az első kérdőívet kitöltők körében összességében megfelelő hajlandóságot érzekeltünk az együttműködésre, motiváltságukat befolyásolhatta, hogy a börtönlátogatást megelőzően kellett válaszokat adniuk, mely bár anonim módon történt, viszont

a látogatás ténye kikerülhetetlenné tette a partnerséget. Ugyanez a követő, második kérdőívénél már nem volt tapasztalható, ami egyrészt közelítette a visszaérkezési arányszámot az átlagos mértékhez, másrészt a börtönből történő kiléptetés, a „szabadulás élménye” olyan eufórikus hangulatot váltott ki, hogy ez és az egy-két napi várakozás már mérhető lemorzsolódást eredményezett.

A börtönlátogatás utáni kérdőívek kiértékelése

A második kérdőív kitöltésénél arra kértük a válaszadókat, hogy a látogatás tapasztalatait hagyják érni, ne közvetlenül a börtönből történő kilépés után, ne aznap álljanak neki az újabb anyag áttekintésének. A válaszokból kiderült, hogy azok, akik voltak olyan bátrak, hogy egy működő büntetés-végrehajtási intézet területére léptek és ott biztonságban érezték magukat, ők ezt a lehetőséget a szűkebb és a tágabb környezetüknek is határozottan ajánlják. Az itemben sorrendben törvénytisztelő állampolgárok, felsőfokon tanulmányokat folytatók, középiskolások, majd ismerősök, végül közeli rokonok választható kategóriák következtek.

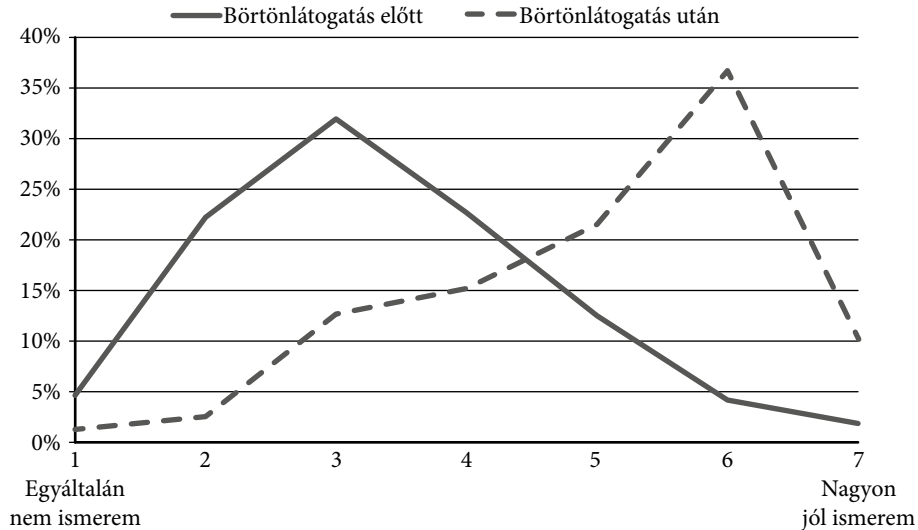
20. ábra. A börtönlátogatások ajánlásának mutatói az egész mintán (fő)

A társadalmi távolság csökkenésével fordított arányban természetesen nő a börtönlátogatást nem ajánlók és a bizonytalanok száma is, azonban az ajánlók számaránya olyan mértékben meghatározó, hogy a végkövetkeztetés levonását nem befolyásolja. Természetesen a látogatás előtti vélemények ekkora bizalmat nem előlegeztek volna meg, ennek mérését a kérdőív későbbi bővítésének segítségével lehet majd elvégezni.

A következő indexben mért itemek változása már konkrétan mutat rá arra, hogy a börtönnel és annak életével, működésével kapcsolatos konkrét kérdések ismeretében milyen mértékű elmozdulást eredményezett a látogatás, mennyire szolgált használható és korrekt információk átadására, illetve átvételére. Az első kérdőív indexének

kérdései (I/14) változtatás nélkül kerültek be a másodikba (II/5), így a válaszokból kiderül, hogy egy-egy témában milyen mértékű volt megismerés elmozdulásának iránya és intenzitása.

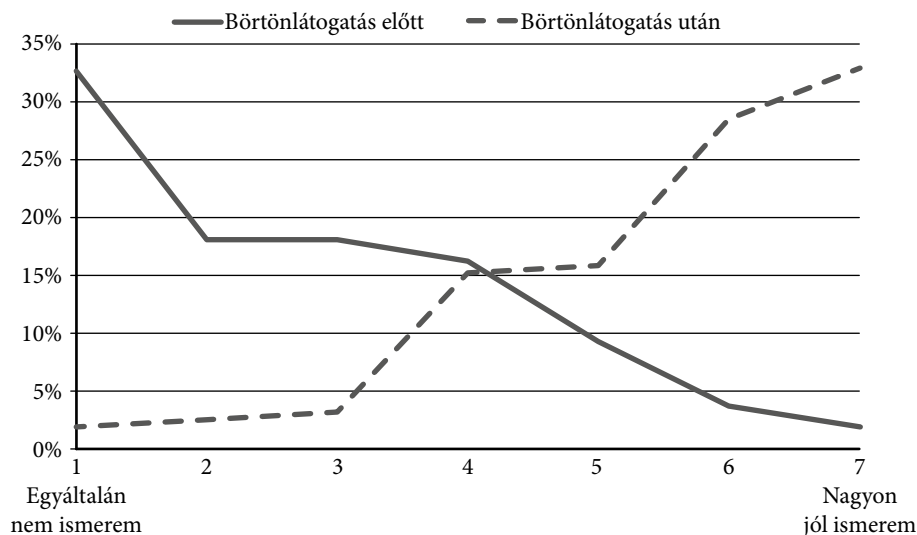
Az első itemben a hazai börtönök területi elhelyezkedésének ismeretét mértük. Minden látogatás alkalmával a külső személyeknek információt kell adni a hazai büntetés-végrehajtási intézetek típusairól, legtöbb esetben kivetítón is bemutatunk egy térképet, melyen a megyeszékhelyeken működő „előzetes házak” és az ország különböző pontjain működő „letöltő házak” közötti különbségeket érzékeltetjük. Ezt a kétszintű rendszert és az országos lefedettséget kívánjuk minimálisan tudatosítani, melynek sikerét az alábbi diagram is szemlélteti. A válaszok adataiból összeálló, látogatás előtti görbe íve mutatja, hogy a legtöbb embernek már van egy kialakult képe erről a szegmensről.

21. ábra. A börtönök területi elhelyezkedésének ismerete látogatások előtt és után (%)

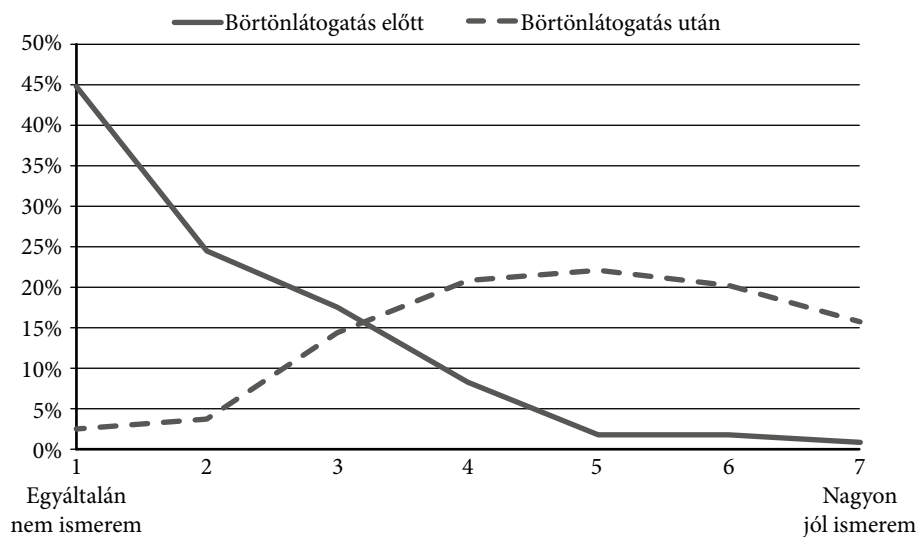
A következő item a fogvatartottak számarányának ismertségét méri a börtönök befogadó kapacitásához képest (22. ábra).

A látogatások alkalmával a magyar börtönökben jelenleg tapasztalható zsúfoltságot nemcsak statisztikai adatokból, hanem a zárkák, lakóhelyiségek bemutatása során is érzékelik a civil személyek. A légtér és a mozgástér, jelenleg élettér megítélése csak a bemutatás alkalmával válik objektív tapasztalattá. A legtöbb látogató már a látogatás alkalmával kifejezi azon meglepetését, miszerint nem gondolta volna korábban, hogy a fogvatartott személyeknek milyen térhez kell alkalmazkodnia. A diagramról egyértelműen leolvasható, hogy az adott információ ismerete drasztikusan és teljes amplitúdóval megfordul, vagyis ez az ismeret a látogatás előtt nagyon minimális és felszínes volt, míg a látogatás után az adattartalom minden összetevője a helyére került, a megértés és a saját tapasztalás hosszú távon garantálja a magas szintű emlékeztést és reprodukciót.

22. ábra. A fogvatartottak számarányának ismerete látogatás előtt és után (%)

A büntetés-végrehajtási szervezetben foglalkoztatott szakemberek létszámát – ahogyan erről már az első kérdőívnél szóltunk – az állampolgárok nem igazán ismerik. Az alábbi diagram rávilágít arra is, hogy ennek az információs űrnek a megszüntetésére a látogatások során is nagyobb figyelmet kell fordítanunk.

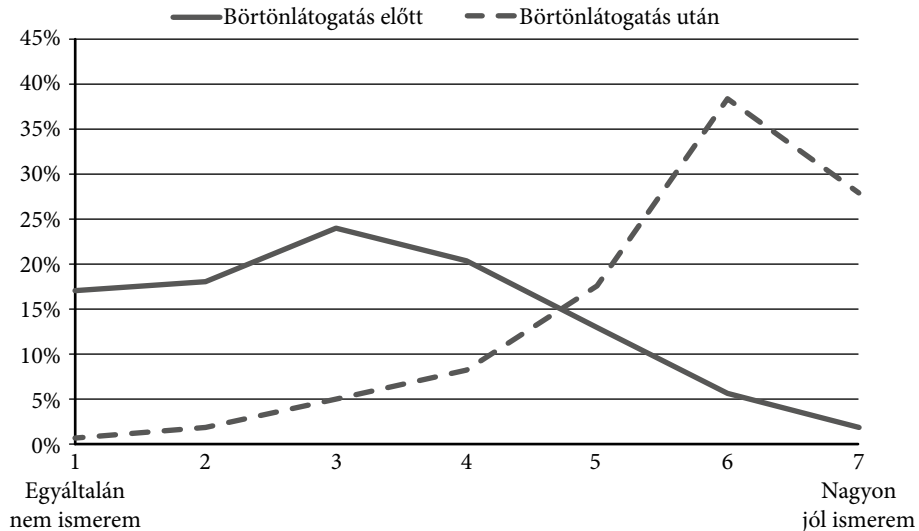

23. ábra. A büntetés-végrehajtási szakemberek létszámának ismerete látogatás előtt és után (%)

A börtönlátogatások alkalmával a kivetítő's bemutatóknak is nagy jelentőséget tulajdonítunk. A körlet belső életének, a zárkák, a közösségi helyszínek megtekintésén kívül a szakszemélyzet és az ő munkakörülményeiknek bemutatására csak a képekkel illusztrált segédanyag marad. Ezért is fontos ennek a szegmensnek a ki-

hangsúlyozása, mivel a börtön falai nemcsak a bűnös embert takarják ki, hanem az itt dolgozó, hivatásuknak élő és sokszor a társadalom részéről sem kellően megbecsült munkavállalók közösségét is. Ami még növelheti a látenciát, az a fajta gondolati leegyszerűsítés, ami sokszor a börtönt a bűnös emberek gyűjtőhelyeként képzelel el, amelyhez szinte soha nem társít másokat, sem személyzetet, sem a börtön működéséhez elengedhetlenül fontos együttműködő, partneri kört. Szintén eltorzíthatja a személyzet pontos létszámára vonatkozó ismeretet az a tapasztalás, amely a látogatás során akkor éri a laikus szemlélődőt, mikor szembesül a börtönben szolgálatot teljesítők és a fogva tartott személyek számarányával.

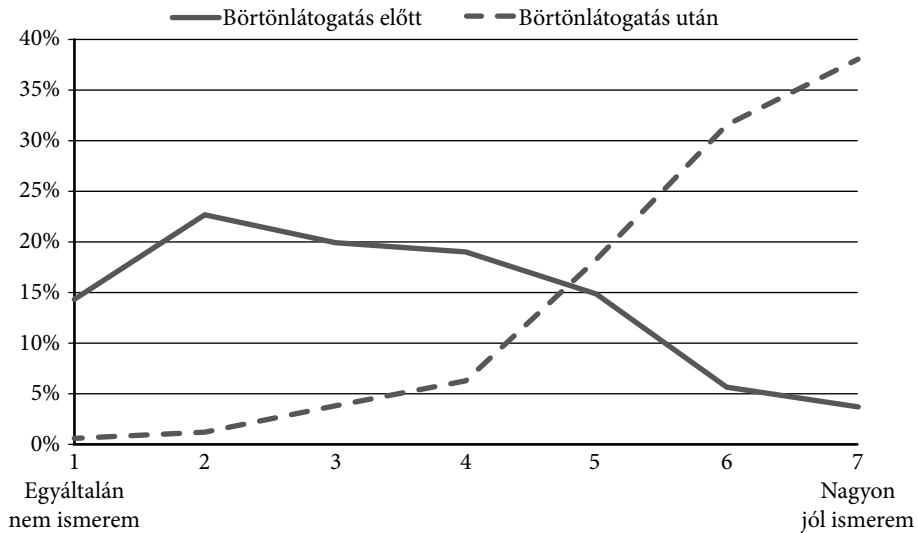
A következő item az elhelyezési körülmények ismeretségi szintjét hivatott mérni. A diagramról látható, hogy a börtönlátogatás teljesen megszüntette ennek a területnek a látenciáját, az egyik legegyszerűbb feladata a büntetés-végrehajtási szervezetnek, hogy ezen igényt kielégítse a börtön belső világának a bemutatása által. Amire itt is figyelni kell, hogy a körlet- és zárkabelsők azt a körülményt tükrözzék vissza, ami a valósághoz leginkább közel áll. Sokszor fordul elő olyan szituáció, hogy egy-egy felújított, korszerűsített körlet rész megtekintéséből pontatlan, túlzott általánosításokat vonnak le egy egész intézetre vonatkozóan, de ez fordítva is igaz, vagyis néha a lehangoló, komor környezetből alakulnak ki torz és aránytalan képzetársítások.

24. ábra. A fogvatartottak elhelyezési körülményeinek ismerete látogatás előtt és után (%)

A kapcsolattartás formáinak bemutatása fontos feladata a börtönlátogatások szervezőinek. A szabadság megfosztása, mint büntetés, nemcsak a bűnt elkövetett ember térbeni leválasztását és izolációját jelenti, hanem a meglévő kapcsolataira is kihat, sajnos minden esetben negatív értelemben és a büntetési idő nagyságával egyenes arányban ronsolja azok működőképességét. Ezt egy laikus ember is átlátja, ez a börtön alaplogikájából következik. A kapcsolattartás a reintegrációnak, a büntetését kitöltő, a társadalomba visszatérő embernek az egyik legfontosabb éltető eleme, másként fogalmazva a visszailleszkedésének az egyik legmeghatározóbb pillére. A kapcsolattartás léte önmagában hordozza a börtönnek, mint totális intézménynek a

cáfolatát. A laikus ember leegyszerűsítő gondolkodásmódja a börtönt sokszor azonosítja a totális izolációval, melyhez a logikai torzítások miatt még a kapcsolattartást sem társítja mindig hozzá. Ennek ellentmond viszont az a tapasztalás, mely a börtönök közelében élők és az arra járók tapasztalnak meg egy-egy látogatófogadás alkalmával, vagy amikor éppen tiltott kapcsolattartást folytató hozzátartozók zavarják meg a szubjektív biztonságérzetüket. Vagyis van, ami elfelejteti, van, ami emlékezteti a civileket arra, hogy a börtönben lévő személyek is egy-egy kapcsolatrendszerből kikerülő állampolgárok.

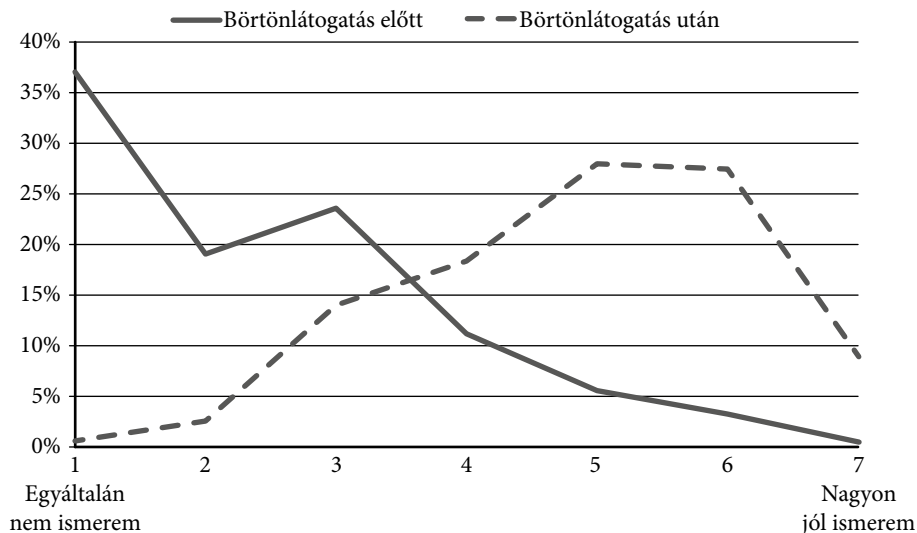

25. ábra. A fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségeinek ismerete látogatás előtt és után (%)

A diagram értékeiből megállapítható, hogy ennek a kérdéskörnek az átélése az, amely leginkább foglalkoztatja a börtönlátogatáson résztvevőket, illetve sokáig foglalkoztatja is rá az érzelmi felerősítések következtében.

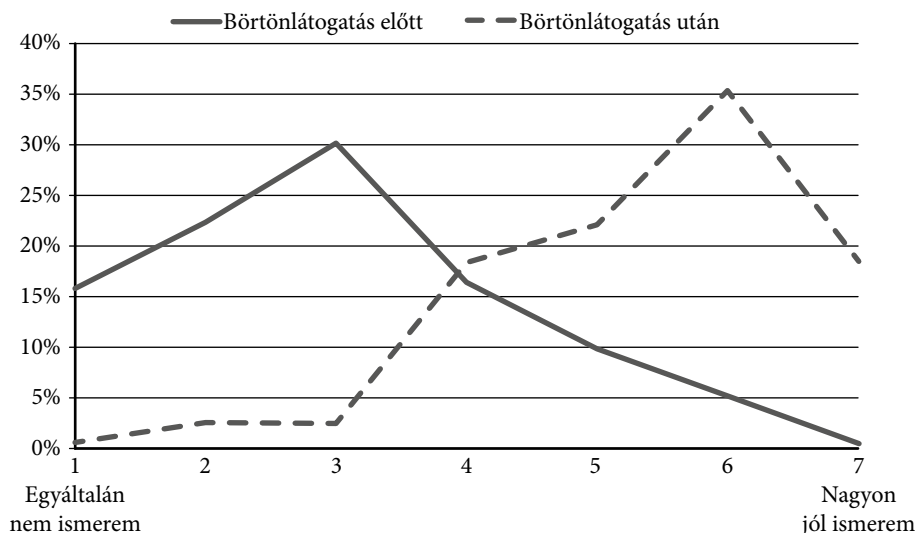
A napirendi pontok megismertetése hasonló problematikával rendelkezik, mint a személyzet bemutatása. A látogatás alkalmával ezt az ismeretet szintén csak közvetett módon tudjuk átadni az érdeklődőknek, hiszen sem időben, sem kivitelezésben nem megoldható, hogy közvetlen tapasztalatra tegyenek szert ebben a kérdéskörben. A diagramról látható, hogy a napirendi pontok ilyen formájú elvonásában is okoz kisebb mértékű bizonytalanságot (26. ábra).

A fogvatartottak foglalkoztatási lehetőségeinek feltérképezése szintén a börtönlátogatások vezetőinek egyik kedvenc feladata. Gyűjtőfogalomként használjuk, a munkáltatást, a képzést, oktatást, valamint a szabadidős programok - sport, kulturális, egyházi, karitatív, stb. - lebonyolítását együtt értjük alatta. Ez a téma hasonlóan a kapcsolattartáshoz, élesen foglalkoztatja a látogatókat. A legfontosabb kérdés a laikusok számára, hogy a nap 24 órájában mit csinálnak bent a fogvatartottak, mivel töltik az idejüket. Nagyon érdekli őket, hogyan is zajlik az a folyamat, amelyet a büntetés foganatosítása által kiváltott bűnrel való szembenézés, a büntudat kialakulása és a bűnbánat megjelenése kísér. A reintegráció érdekében végzett tevékenységek, így a képzések, oktatások rendszere, a munkáltatásban pedig annak minden faktora érdekli a látogatókat. A munkáltatásról, annak sajátosságai-

26. ábra. A fogvatartottak napirendi pontjainak ismerete látogatás előtt és után (%)

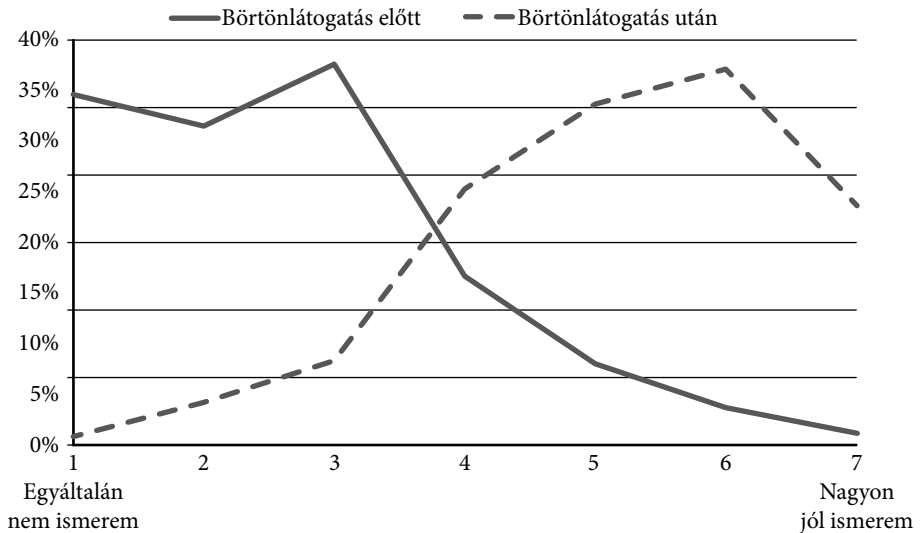
iról, történeti fejlődéséről nagyon részletesen lehet beszélni, a kivétlős anyagokban sok szemléltető példával lehet az információt jól beágyazni. A munka jótékony hatásai közül éppen a sportolással összefüggésben emeljük ki azt, hogy egy tisztességesen ledolgozott nap után jól esik a pihenés és az idő is gyorsabban telik. Ezek a sajátosságok, mint a szabadságtól megfosztott emberek mozgási energiájának felgyülemzése, levezetésének szükségzerűsége, vagy az idő múlásának sajátos jelentősége, vagy a munka utáni jövedelem mind-mind a munkavégzés jelentőségének a kihangsúlyozására ad lehetőséget, egyben feladatot. A diagramon látható, hogy ezen a téren is van még javítani valónk, vagyis a látogatások tematikájának átgondolásánál ezt a területet is érdemes továbbfejleszteni.

27. ábra. A fogvatartottak foglalkoztatási lehetőségeinek ismerete látogatás előtt és után (%)

Az index utolsó iteme a szabadidős programok ismeretét vizsgálja. Ez a büntetés-végrehajtási szervezetnek egy folyamatosan fejlődő területe, melyről az információk terjesztésében érdekelt média is egyre szívesebben közvetít, számból be tudósításai-ban, a hír befogadói pedig folyamatos érdeklődésükkel szinten tartják ennek az információ-keringésnek a dinamikáját. Így egyre több hír jut el a börtönt még közelről sem látott érdeklődőkhöz, akik ezáltal is részeseivé válhatnak ennek a zárt és érdekes világnak. A látogatás előtti ismeret-adatok által kirajzolt görbe ívén és törési pont-jain is látszik, hogy a közvélemény számos információs csatornán jut el a börtönök szabadidős programjainak egyre részletesebb megismeréséhez. A hírversenyben a kereskedelmi televíziók mellett a köztvé, de az internetes hírportálok is ringbe szállnak, így a börtönökkel kapcsolatos hírmennyiség és annak színvonala is folyamatos emelkedő tendenciát mutat, nem beszélve az internet által időben is elnyújtott hozzáférési lehetőségekről.

A látogatás utáni görbe adatai is bizonyítják, hogy ezek az információk tartósak és az előzetes elképzelések jól illeszkedtek a látogatás során megtapasztaltakhoz.

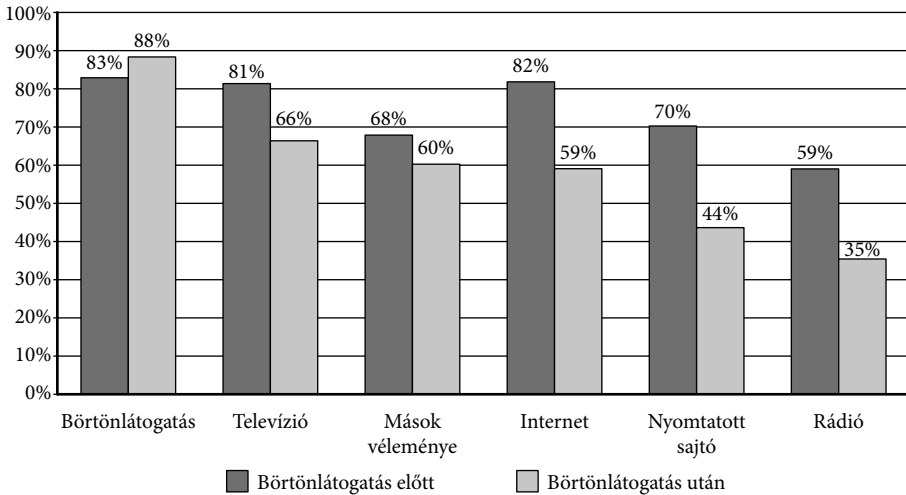
28. ábra. A fogvatartottak szabadidős programjainak ismerete látogatás előtt és után (%)

A börtönlátogatás hatékonyságának vizsgálatára szolgáló indexek közül a következő az információs csatornák sorrendiségét vizsgálja abból a szempontból, hogy milyen mértékben képes befolyásolni a börtönről alkotott képünket, mennyire szolgál valós és ezáltal objektív ismeretekkel egy olyan világról, mely a maga zártágával, funkciójával mindig is az emberi kíváncsiság középpontjában állt. Ez az ellentmondás, miszerint érdekel bennünket a börtön, de gátjai vannak a megismerésének, eredményezi sokszor azokat a torzításokat, melyek a valóságtól messze vihetik képzeletünket és sok, fontos momentumról el is terelhetik azt.

A következő indexben hat információs csatornát soroltunk fel, melynek fontossági sorrendbe sorolását kértük (II/6). A börtönökről kialakuló társadalmi „kép” formálásának hatékonysága szempontjából rögzítettük, hogy a legfontosabb kapja az 1-es számot, 6-ost pedig legkevésbé fontos.

Hasonló jellegű indexet már az első kérdőívben is szerepeltettünk (I/8), ahol ugyanezen hat információs csatornát hasonlítottuk össze a börtönökről kialakított kép befolyásolása szempontjából egy Osgood-féle skála segítségével. A két index eredményét arányosítva, átlagolva, százalékos értékekkel hasonlítjuk össze, vizsgálva azt, hogy valamelyik összetevő prioritása változott-e és ha igen, milyen irányba.

Az alábbi diagramról az eredmények függvényében levonható az a következtetés, hogy a börtönlátogatások hatékonyságát semmi nem kérdőjelezi meg, fontossága minden egyéb információs csatornánál lényegesebb.

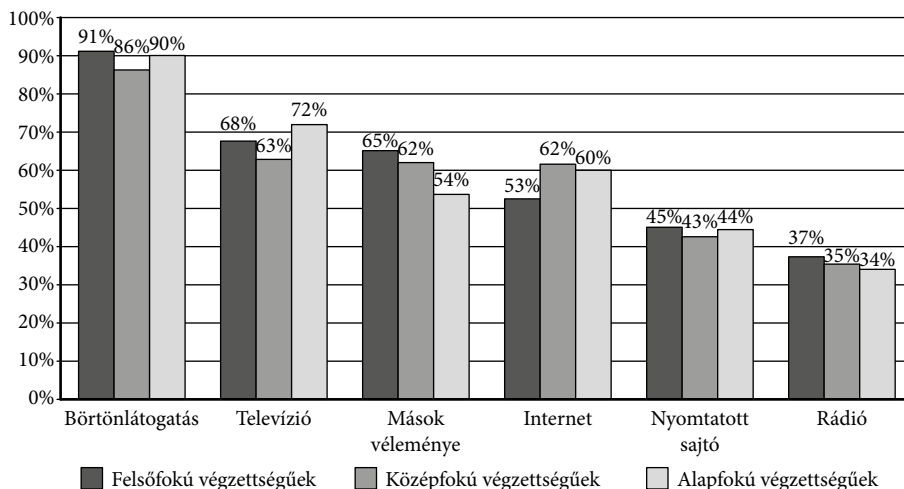

29. ábra. Információs csatornák sorrendisége a börtönről kialakított kép vonatkozásában börtönlátogatás előtt és után

A második kérdőív indexének kényszerítő logikája miatt kialakult az a sorrend, mely az első kérdőív fontossági értékeivel is szinkronban van. Egyetlen változás következett be a látogatás után, ez pedig a más személyek tapasztalataiból táplálkozó ismeretek felértékelődése az internettel és a nyomtatott sajtóval szemben. A börtönlátogatás által szerzett saját tapasztalás természetes velejárója, hogy felértékelődik a más személyektől, ebben az esetben büntetés-végrehajtási szakemberektől származó, autentikusnak és minden tekintetben hitelesnek számító információi. Ez eredményezhette azt a változást, hogy a börtön személyzetének bemutatkozási lehetősége tágította a látogatáson résztvevők látókörét és olyan hiatusokra is jótékony hatással volt, mint a személyi állománya létszámának és szakmai feladatainak, munkahelyi körülményeinek ismeretében meglévő bizonytalanság.

Az első kérdőívnel, az összes válaszadó általi fontossági értékeknél az internet a börtönlátogatások után a második legfontosabb információs csatornának minősült, amely a sorrendiséget megkövetelő második kérdőív válaszai esetében már csak a negyedik helyre volt elegendő.

A nemek közötti különbség nem mutatható ki, igazodik az egész minta arányaihoz, ezzel szemben a legmagasabb iskolai végzettség szerinti bontás már mutat eltérést az összes adathoz képest.

30. ábra. Információs csatornák sorrendisége a börtönről kialakított kép vonatkozásában legmagasabb iskolai végzettség bontásban börtönlátogatás után

Mind a középfokú, mind az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők fontosabbnak tartják az internet nyújtotta informálódás lehetőségét, mint a más személyektől származó tapasztalatok átadását. Ugyanez tapasztalható az életkor szerinti kategóriákra bontásban is, ami a korábban kifejtettek szerint egy ilyen, főleg az oktatási rendszer különböző fokozatainak helyet foglaló sokaságban az életkor és iskolázottsági kategóriák adatainak együttmozgásával magyarázható.

A média hazai közönségcsoportjainak vizsgálata hasonló eredményeket már eddig is felmutatott: „Az emberek szabadidő struktúrájában egyre nagyobb arányú a televízió-nézés, és csökken a nyomtatott sajtó olvasására szánt idő. A legutóbbi felmérések, főleg a fővárosi fiatalok csoportjában már jeleznek egy az Internet irányába mutató átrendeződést is. [...] A fiatal 15-20 éves korcsoport a teljes internetezési idején belül kisebb arányban használja információszerzésre az Internetet, mint az idősebbek.”¹⁷ Mindezekből levonható az a következtetés, hogy mind a fiatalabb korosztály, mind az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők esetében az internet használatához, ezen belül a börtön megismerésére szolgáló információkhoz való hozzájutáshoz fűzött remények meghatározóbbak, jelentékenyebbek.

A börtönlátogatással összefüggő válaszadói vélemények és javaslatok

A második kérdőív végén, azoknak a látogatóknak, akik hajlandóak voltak válaszolni az utánkövetést vizsgáló kérdéseinkre, nyitott kérdések formájában kértünk véleményt a látogatás pozitív, esetleg negatív tapasztalatairól és a változtatásra irányuló javaslataikról.

¹⁷ Ferencz M. (2008)

A megelégedettségi mutatók alapján, amire a legszívesebben emlékeznek vissza a látogatók, a börtönszemélyzet felkészültsége, nyitottsága, a körbevezetések szervezetsége, valamint a biztonságérzet folyamatos érzete (a válaszadók 37%-a). Ugyancsak kiváltották a tetszésüket a fogvatartás során végzett reszocializációs tevékenységek, mint a munkáltatás, oktatás, szabadidős programok szervezése (18%). Olyan személy, aki elégedetlen lett volna a börtönlátogatások lehetőségével, nem volt.

A visszatetszést kiváltó okok közül, amire a legkevésbé emlékeznek vissza a válaszadók, elsősorban a bezártsággal, a nyomasztó és „félelmetes” légkörrel, az elhelyezési körülményekkel, azon belül a zsúfoltsággal összefüggő tapasztalatok voltak (54%).

A börtönlátogatások szervezésének változtatására a látogatók javaslataikban kitértek arra, hogy szívesen találkoznának fogvatartottakkal, akikkel el is beszélgetnének (16%), a börtönlátogatási időt meghosszabbítanák, többet mozognának a területen (14%), néhányan pedig a fogvatartottak rejtett megfigyelését javasolták (2%).

Érdekességként megemlítünk néhány, egyedi véleményt is. Kiváltotta a megelégedettséget néhány főnél a televízió tartásának lehetősége a zárakban, a bolti kivásárlás biztosítása, az általános tisztaság, a házasságkötés lehetősége, az árvízi védekezésben való részvétel.

Negatívumként jegyezték meg néhányan, hogy túl drágának találják az ellátás költségeit, keveslik a látogatási lehetőségek számát, a dohányzást kitiltanak a körletről és megnövelnék az őrszemélyzet létszámát is.

Alternatív javaslatként nyílt nap megszervezését, a kíváncsi érdeklődők börtönlátogatásainak lehetőségét is felvázolták, volt, aki úgy fogalmazott, hogy több reklámra volna szüksége a börtönöknek.

A vélemények, javaslatok nagy szórást mutattak, azonban a legtöbb megerősítette azt, hogy a börtönlátogatásokra szükség van, annak lebonyolításán nem változtatnának (59%). Az egyik látogató megfogalmazása szerint: *„Egyáltalán: jó motiváció ez a börtönlátogatás a társadalmi kommunikáció fejlesztéséhez. Köszönjük!”*

Összefoglalás

Az a feltevés, miszerint a börtönről szerzett ismeretek a legtöbb esetben a médián keresztül érik el az átlag állampolgárt, már korábban bizonyítást nyert. Ennek mintegy alternatívájaként a kutatás során a börtönlátogatások hatékonyságát, az ottani ismeretszerzés minőségét állítottuk szembe, hipotézisként rögzítve, hogy a börtönről kialakított objektív társadalmi képet ez a tapasztalatszerzési, információs csatorna támogatja, építi a legsikeresebben.

A börtön kiegyensúlyozott működését mindig is az jellemezte, ha nem történik benne rendkívüli esemény. Ennek az eseménymentes felületnek a médiában kevésbé nyílik lehetősége megjelenni, hiszen a média azokat a híreket közvetíti, melyek hírértéke megmozgatja a befogadó közeget és áttételesen kitermeli a maga profitját. Így eleve az információk eljutásának gájtával, illetve néhány, kiragadott momentum nagyságrendjének megváltoztatásával a médián keresztül történő megjelenés mindig veszélyeket, aránytalanságokat rejt magában. Nyilván a büntetés-végrehajtási szervezet a kommunikációért felelős beosztottain keresztül megfelelő kapcsolatok kiépítésére és ápolására törekszik a média irányába, azonban ez mégsem pótolhatja azt az űrt, ami a megfelelő intenzitású,

kiegyensúlyozottságú információk eljutásának megghiúsulása révén áll elő. Ennek kiváltására ad lehetőséget a szervezett börtönlátogatások kivitelezése, ahol laikus, törvénytisztelő állampolgárok ezrei nyerhetnek betekintést a börtönök belső világára. Ez további erőfeszítést igényel a szervezet részéről, viszont ez a fáradozás hatványozottan meg is térül. A falak képletes lebontásával a börtön nyitja ki az ajtót a kíváncsi érdeklődők előtt, engedi be a társadalomnak azt a nagyobbik hányadát, akiknek ez a tapasztalás éppen a bűnmegelőzési célok maradéktalan érvényesülése miatt lenne fontos.

Egy másik hipotézist viszont megcáfolt a kutatás. Büntetés-végrehajtási alkalmazottként elfogadtuk és hittünk abban a kategorikus álláspontban, hogy a börtönről adható információk annál hitelesebbek, autentikusabbak, minél közelebb álló és itt dolgozó személyektől származnak is azok. Ezért a büntetés-végrehajtási alkalmazottak társadalmi megítéléséről véltük azt, hogy nyilvánvalóan első helyen áll a társadalom objektív informálásának rangsorában. Rá kellett jönnünk, hogy ezt a közvélemény – pontosabban az általunk megkérdezettek többsége – nem így gondolja. Érdekes eredmény, hogy a börtönről a társadalom legtöbbször nem kíván tudomást szerezni, aminek következménye az is, hogy a börtönnel kapcsolatos sajátos „negligancia” egyben az itt szolgálatot teljesítőkről való elfelejtkezést is magában hordozza. Ez mindenképp cselekvésre kell, hogy ösztönözzön, hiszen a nyitási folyamat ezek szerint a személyi állomány munkájának helyes pozicionálását is eredményezi, a társadalmi elfogadottságunkat erősíti.

További feladatnak tekinthetjük azokat az észrevételeket, javaslatokat is, melyek a látogatáson résztvevőktől származnak. Látnunk kell a hasonlóságot, a társadalmi kontrollt törvényesen ellátó és jelenleg csak külföldön létező felügyelőbizottságok működése és a kérdőíves vélemények kinyilvánítási lehetősége között. A felügyelőbizottságok választott tagjai is laikusok, akik szintén a közvélemény, a helyi közösség érdekei mentén tolmácsolják a börtön irányába a társadalom elvárásait, míg a falakon belül szerzett tapasztalataikat ugyanúgy a kinti, a látogatás lehetőségével nem élő többség tájékoztatására, informálására fordítják.

Végkonklúzióként továbbra is hangsúlyozzuk, hogy a börtönök nyilvánosságának biztosítása alapérdeke mind a társadalomnak, mind a börtönöknek. Ezen társadalmi nyilvánosság különböző formáinak több évszázados hagyományai vannak, melyből hazánkban a ma hatályos jogi keretrendszer részeként, a legnagyobb arányban a börtönlátogatások lebonyolítására nyílik lehetőség. A kutatás eredményeként megállapíthatjuk, hogy ez a forma megbirkózik a hírversenyt által diktált, médiumok által képviselt konkurenciával is.

Ez a tapasztalat már régóta létezik és külföldön is bizonyította létjogosultságát. Farrington az amerikai társadalomban élő börtöncépkép és a valóság közötti különbségről, több szempontot is vizsgálva megállapítja: *„A bebörtönzésről szóló pluralista tudatlanságnak ez a ténye annál inkább érthetőbb, ha látjuk, hogy az, amit sokan a börtön valóságaként tudni vélnek (vagy hiszik, hogy tudják) az a média leegyszerűsített valósága, melyet gyakran szenzációhajhász forrásként felhasználva [...] sugározza az évek során a film és a televízió képernyőjén keresztül.”*¹⁸

18 Farrington, K. (1992)

Felhasznált irodalom

- Babbie, Earl (2003): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, ford.: Kende Gábor, Szaitz Mariann, Balassi Kiadó, Budapest
- Barabás Tünde – Windt Szandra: *A budapestiek véleménye a bűnözésről és a helyreállító igazságszolgáltatásról, Jogi egyetemisták a bűnözésről és a resztoratív igazságszolgáltatásról*, 6-7.o., 19-20.o., Országos Kriminológiai Intézet honlapja: http://www.okri.hu/images/stories/pdf_files/befkut_2010_hun.pdf
- Christie, Nils (2004): *Büntetésipar*, ford.: Zalotay Melinda, Osiris Kiadó, Budapest
- Csernyánszky Lajos – Horváth Tibor – Heylmann Katalin – Kabódi Csaba – Lőrincz József – Nagy Ferenc – Palló József (2007): *Büntetés-végrehajtási jog*, Rejtjel Kiadó, Budapest
- Farrington, Keith (1992): *The Modern Prison as a Total Institution? Public Perception Versus Objective Reality*, 6-23.o., In.: *Crime & Delinquency*, 1992/6., <http://cad.sagepub.com/content/38/1/6.abstract>
- Ferencz Magdolna (2008): *A média hazai közönségszoptjai*, In.: Füstös László, Guba László, Szalma Ivett (szerk.), *Társadalmi regiszter*, 2008/1.
- Fliegauf Gergely: *Empirikus totális intézmény kritika*, Börtönblog, Fliegauf Gergely szakmai blogja, <http://bvpszichologiahirek.blogspot.hu/2007/09/empirikus-totlis-intzmnny-kritika.html>
- Fliegauf Gergely: *Mentalitás vagy identitás: ki a bűnöző és mi a börtön?* Börtönblog, Fliegauf Gergely szakmai blogja, <http://bortonblog2.blogspot.hu/2012/02/mentalitas-vagy-identitas-ki-bunozo-es.html>
- Fliegauf Gergely: *Mennyiben változott a börtön társadalmi funkciója az elmúlt ötven év során? A totális intézmények elméletének kritikája (1-2. rész)*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 2008/1., 2008/2.
- Fliegauf Gergely – Ránki Sára (2007): *Fogva tartott gondolatok*, L'Harmattan Kiadó, Budapest
- Foucault, Michel: *Felügyelet és büntetés, A börtön története*, ford.: Fázsy Anikó, Csűrös Klára, Gondolat, Budapest, 1990
- Frigyer László (2005): *A média szerepe és felelőssége a büntetés-végrehajtás társadalmi megítélésében – különös tekintettel a büntetés-végrehajtás tájékoztatási és információs tevékenységére*, Rendőrtisztai Főiskola, Büntetés-végrehajtási Tanszék, Szakdolgozat, Budapest
- Fodor-Lukács Krisztina – Jánosi Andrea – Lőrincz József – Róth Erika – Rosta Andrea (2009): *Empirikus kutatás a magyarországi büntetés-végrehajtásról (zárótanulmány)*, Crime Repression Costs in Context című projekt, WP 3, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc
- Kabódi Csaba (2007): *A börtön jelképes funkciói*, 141-169.o., In.: *Jogtörténeti Szemle*, 2007. különszám
- Korinek László, Köhalmi László (szerk., 2010): *Kultúra a börtönben – a börtön kultúrája*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs
- Kövér Ágnes (1993): *A harmadik szektor, Önkéntes szervezetek Angliában*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 1993/1.
- Lajtár István (2010): *A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon*, HVG-Orac Kiadó, Budapest
- Lőrincz József (1991): *A büntetés-végrehajtás társadalmi felügyelete*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 1991/2.
- Lőrincz József (1992): *Társadalmi kontroll Baden-Württembergben*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 1992/2.
- Lőrincz József (1996): *Nyilvánosság, A bv és társadalom kapcsolata Németországban*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 1996/1.
- Lőrincz József (2002): *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, In.: *Belügyi Szemle*, 2002/2-3.
- Lukács Tibor (1980): *A bűn és a büntetés*, Minerva, Budapest
- Lukács Tibor (1987): *Szervezett dilemmánk: a börtön*, Magvető Kiadó, Budapest

- Mezey Barna (2007): *A börtönépületek üzenete (A szabadságvesztés-büntetés funkcióinak szimbolikus kifejeződése a büntetés-végrehajtási architektúra kezdetein)*, 169-179.o., In.: *Jogtörténeti Szemle*, 2007. különszám
- Mihály Attila (2014): *A börtönök társadalmi felügyelete, avagy szükségünk van-e a nyilvánosságra?*, 122-131.o., In.: Deák Ferenc – Pallo József (szerk.): *Börtönügyi Kaleidoszkóp, Ünnepi kötet Dr. Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére*, Börtönügyi Tanulmányok 1., Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, Budapest
- Mihály Attila (2014): *A börtönről kialakult értékítélet (kép) változása börtönlátogatáson résztvevő személyek körében*, Diplomamunka, Nyugat-Magyarországi Egyetem
- Papp Gábor (2011): *Az elítélti értékrendszer vizsgálata egy hazai büntetés-végrehajtási intézetben*, 930-956.o., In.: *Statisztikai Szemle* 2011/9.
- Papp Gábor (2010): *A prizonizációs elmélet újragondolása és alkalmazási lehetőségei egy hazai fegyintézeti populáción*, Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem
- Ruzsonyi Péter (1998): *A médiával együtt, „A hír a legromlékonyabb árucikk”*, In.: *Börtönügyi Szemle*, 1998/4.
- Sándor Imre (1997): *A marketingkommunikáció kézikönyve*, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Marketing Tanszék – Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Budapest
- Sipos Ferenc (2012): *Büntetés - üres fenyegetés?* 47-51.o., In.: „Glossa Iuridica”, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának jogi szakmai folyóirata, III. évfolyam 2012/1.
- Totth Gedeon (1996): *A vállalati image kialakításának és fenntartásának módszertana*, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Posztgraduális Kar, Budapest
- Virág György - Gyurkó Szilvia - Barabás A. Tünde (2007): *„Halál egyenes adásban” - a büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban, Egy kutatás margójára*, 127-132.o., In.: *Kriminológiai Közlemények* 64, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest
- Vókó György (2010): *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, 648-651.o., MTA Doktori értekezés, Budapest, internetes forrás: http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf
- Wacquant, Loïc (2001): *A nyomor börtönei*, ford.: Köből Anna, Helikon Kiadó, Budapest

Mellékletek

LÁTOGATÁS ELŐTTI KÉRDŐÍV

Tisztelt Válaszadó!

A közeljövőben Ön egy hazai büntetés-végrehajtási intézet területére fog belépni ismeretszerzés céljából. Ennek a látogatásnak a hatékonyságát és az Önben kialakult „börtönkép” megváltozását kívánjuk mérni, melynek sikeréhez a látogatás előtt és után, egy-egy kérdőív kitöltésével járulhat hozzá. A felmérés tudományos célokat szolgál. A válaszokat bizalmasan, név nélkül kezeljük. A válaszadás önkéntes.

A kérdésekre adandó válaszoknál kérjük, hogy a következőkre legyen figyelemmel! A kérdések után általában válaszlehetőségeket olvashat, ezek közül válassza ki azt, amelyet a leginkább megfelelőnek tartja az Ön esetében! A kérdésekre mindenhol egy válasz lehetséges. A választ kérjük, karikázza be vagy tegyen keresztet! A nyitott kérdéseknél a saját szavaival röviden fogalmazza meg választát! A válaszlehetőségek között megadtuk a „nem tudom”, „nincs válasz” lehetőségeket is, kérjük, ezzel csak a legvégső esetben éljen! A dupla kérdőív együttkezeléséhez az azonosításhoz szükséges mezőket kérjük, figyelmesen töltsé ki!

A kérdőívet kitöltés után adja át az összegyűjtésért felelősnek!

Segítségét köszönjük.

KÉRDŐÍV EGYÜTTKEZELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ADATOK

- 1) Látogatás tervezett időpontja (év, hó, nap) :
- 2) Születési dátuma (év, hó, nap) :

DEMOGRÁFIAI ADATOK

- 3) Neme:
 - 1) férfi
 - 2) nő
- 4) Legmagasabb iskolai végzettsége:
 - 1) Általános iskola
 - 2) Szakiskola
 - 3) Szakközépiskola
 - 4) Gimnázium
 - 5) Felsőfokú szakképzettség
 - 6) Főiskola
 - 7) Egyetem

- 5) Kérjük, nevezze meg jelenlegi munkahelyét, munkakörét, szakképzettségét, amennyiben iskolába jár, tanintézményét, szakját, évfolyamát!

.....

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSRÓL KIALAKÍTOTT VÉLEMÉNYEK

- 6) Ön járt-e már korábban büntetés-végrehajtási intézetben, ha igen, milyen célból?

- 1) igen,
 2) nem

- 7) A felsorolt állítások közül válassza ki az Ön által leginkább elfogadhatót a tekintetben, hogy mennyire tud egyetérteni vagy nem egyetérteni vele!

- a) A börtön a társadalomtól teljesen elzártan működik, totális intézményként funkcionál.

- 1) Teljes mértékben egyetértek
 2) Nagyrészt egyetértek
 3) Csak kismértékben értek egyet
 4) Közömbös számomra
 5) Nem túlságosan értek egyet
 6) Nagyrészt nem értek egyet
 7) Egyáltalán nem értek egyet
 8) Nem tudom
 9) Nincs válasz

- b) A börtön tevékenységét a társadalom részéről folyamatos érdeklődés kíséri.

- 1) Teljes mértékben egyetértek
 2) Nagyrészt egyetértek
 3) Csak kismértékben értek egyet
 4) Közömbös számomra
 5) Nem túlságosan értek egyet
 6) Nagyrészt nem értek egyet
 7) Egyáltalán nem értek egyet
 8) Nem tudom
 9) Nincs válasz

- c) A börtön objektív megismerésének feltételei és lehetőségei biztosítottak hazánkban.

- 1) Teljes mértékben egyetértek
 2) Nagyrészt egyetértek
 3) Csak kismértékben értek egyet

- 4) Közömbös számomra
5) Nem túlságosan értek egyet
6) Nagyrészt nem értek egyet
7) Egyáltalán nem értek egyet
8) Nem tudom
9) Nincs válasz
- d) A börtön társadalmi felügyelete és kontrollja hatékonyan működik Magyarországon.
- 1) Teljes mértékben egyetértek
2) Nagyrészt egyetértek
3) Csak kismértékben értek egyet
4) Közömbös számomra
5) Nem túlságosan értek egyet
6) Nagyrészt nem értek egyet
7) Egyáltalán nem értek egyet
8) Nem tudom
9) Nincs válasz
- e) A törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészség és az alapvető jogok országgyűlési biztosának tevékenysége kellő társadalmi kontrollt is jelent a hazai börtönök életében.
- 1) Teljes mértékben egyetértek
2) Nagyrészt egyetértek
3) Csak kismértékben értek egyet
4) Közömbös számomra
5) Nem túlságosan értek egyet
6) Nagyrészt nem értek egyet
7) Egyáltalán nem értek egyet
8) Nem tudom
9) Nincs válasz
- 8) Kérjük, értékelje az alábbi információs csatornákat a börtönökről kialakuló társadalmi kép, vélemény formálása szempontjából! (Az 1-től 7-ig tartó listán egy értéket jelöljön be!)
- a) A nyomtatott sajtó (újságok, könyvek) hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából
	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán nem fontos	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nagyon fontos.

b) A rádió hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 6 7 nagyon fontos.

c) A televízió hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 6 7 nagyon fontos.

d) Az internet hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 6 7 nagyon fontos.

e) Más személyektől származó információk hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 6 7 nagyon fontos.

f) Bűnmegelőzésű célú börtönlátogatások hatása a börtönről kialakuló társadalmi kép formálása szempontjából

egyáltalán nem fontos 1 2 3 4 5 6 7 nagyon fontos.

9) Az Ön véleménye szerint mi az elsődleges célja a büntetés-végrehajtási tevékenység társadalmi megismertetésének? (Egy válasz lehetséges!)

- 1) az állampolgárok elrettentése bűncselekmények elkövetésétől
- 2) a társadalom általános kíváncsiságának a kielégítése
- 3) a büntetés-végrehajtási szervezet társadalmi kontrolljának kialakítása
- 4) a büntetések hatékonyságának folyamatos társadalmi monitoringja
- 5) a fentiekől eltérően más, nevezetesen
- 6) nem tudom
- 7) nincs válasz

- 10) Soroljon fel három olyan írást (nyomatott sajtó, internet), melyből Ön a börtönökre vonatkozóan érdekes információkat szerzett! (Kérjük, ha tudja, jelezze a szerző nevét és az írás címét is!)

- 1)
- 2)
- 3)

- 11) Soroljon fel három olyan hanganyagot (rádió, internet), melyből Ön a börtönökre vonatkozóan érdekes információkat szerzett! (Kérjük, ha tudja, jelezze a hanganyag címét is!)

- 1)
- 2)
- 3)

- 12) Soroljon fel három olyan filmes munkát (televízió, internet), melyből Ön a börtönökre vonatkozóan érdekes információkat szerzett! (Kérjük, ha tudja, jelezze a megjelenés helyét is!)

- 1)
- 2)
- 3)

- 13) Mit ért Ön társadalmi felügyelet alatt a hazai börtönök vonatkozásában? (Egy válasz lehetséges!)

- 1) a társadalom tagjainak szabad véleményformálását
- 2) az erre felhatalmazott szervek (ügyészség, ombudsman, nemzetközi civil szervezetek) tevékenységét
- 3) állampolgárok börtönlátogatásainak kivitelezését
- 4) az erre a célra létrehozott felügyelőbizottságok látogatásait
- 5) a fentiekől eltérően mást, nevezetesen
- 6) nem tudom
- 7) nincs válasz

14) Kérjük, értékelje az alábbi büntetés-végrehajtási részterületeket abból a szempontból, hogy mennyire ismerős az Önnek, van-e róla információja! (Az 1-től 7-ig tartó listán egy értéket jelöljön be!)

a) A hazai börtönök területi elhelyezkedését

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

b) A hazai börtönökben fogvatartottak számarányát a befogadó kapacitáshoz képest

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

c) A hazai börtönökben dolgozó szakemberek számát

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

d) A börtönökben fogvatartott személyek elhelyezési körülményeit

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

e) A börtönökben fogvatartott személyek kapcsolattartási lehetőségeit

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

f) A börtönökben fogvatartott személyek napirendi pontjait

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

- g) A börtönökben fogvatartott személyek által igénybevett foglalkoztatási lehetőségeket

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

- h) A börtönökben szervezett szabadidős programokat

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

- 15) Becsülje meg a hazai börtönök jelenlegi átlagos telítettségi mutatóját! (a fogvatartottak létszámának aránya a befogadási kapacitásokhoz képest) (Egy válasz lehetséges!)

- 1) 50 %
- 2) 75 %
- 3) 100 %
- 4) 125 %
- 5) 150 %
- 6) 175 %
- 7) 200 %
- 8) nem tudom
- 9) nincs válasz

LÁTOGATÁS UTÁNI KÉRDŐÍV

Tisztelt Válaszadó!

A közelmúltban Ön egy hazai büntetés-végrehajtási intézet területén tett látogatást ismeretszerzés céljából. Ennek a látogatásnak a hatékonyságát, ezen belül az Önben kialakult „börtönkép” változását kívánjuk mérni, melynek eredményességéhez a látogatás előtt és után, egy-egy kérdőív kitöltésével járulhat hozzá. A felmérés tudományos célokat szolgál. A válaszokat bizalmasan, név nélkül kezeljük. A válaszadás önkéntes.

A kérdésekre adandó válaszoknál kérjük, hogy a következőkre legyen figyelemmel! A kérdések után általában válaszlehetőségeket olvashat, ezek közül válassza ki azt, amelyet a leginkább megfelelőnek tartja az Ön esetében! A kérdésekre mindenhol egy válasz lehetséges. A választ kérjük, karikázza be vagy tegyen keresztet! A nyitott kérdéseknél a saját szavaival röviden fogalmazza meg válaszát!

A válaszlehetőségek között megadtuk a „nem tudom”, „nincs válasz” lehetőséget, kérjük, ezzel csak a legvégső esetben éljen. A dupla kérdőív együttkezeléséhez az azonosításhoz szükséges mezőket kérjük, figyelmesen töltsse ki!

A kérdőívet kitöltés után adja át az összegyűjtésért felelősnek!

Segítségét köszönjük.

KÉRDŐÍV EGYÜTTKEZELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ADATOK

1) A börtönlátogatás időpontja (év, hó, nap) :

2) Látogató csoport adatai (tanintézmény, munkahely, egyesület, stb.)
.....

3) Születési dátuma (év, hó, nap) :

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSRÓL KIALAKÍTOTT VÉLEMÉNYEK

4) Kérjük, olvassa át az alábbi listát a börtönökről szóló állításokból, és jelezze mindazokat, amelyekkel egyetért!

- a) Tudnám ajánlani minden törvénytisztelő állampolgárnak a börtönök szervezett meglátogatását ismeretszerzés céljából.
- 1) Egyetértek
 - 2) Nem értek egyet.
 - 3) Nem tudom.
 - 4) Nincs válasz.

- b) Tudnám ajánlani minden felsőoktatásban tanulóknak a börtönök szervezett meglátogatását ismeretszerzés céljából.
- 1) Egyetértek
 - 2) Nem értek egyet.
 - 3) Nem tudom.
 - 4) Nincs válasz.
- c) Tudnám ajánlani minden középiskolásnak a börtönök szervezett meglátogatását ismeretszerzés céljából.
- 1) Egyetértek
 - 2) Nem értek egyet.
 - 3) Nem tudom.
 - 4) Nincs válasz.
- d) Tudnám ajánlani minden ismerősömnek a börtönök szervezett meglátogatását ismeretszerzés céljából.
- 1) Egyetértek
 - 2) Nem értek egyet.
 - 3) Nem tudom.
 - 4) Nincs válasz.
- e) Tudnám ajánlani minden közeli rokonomnak a börtönök szervezett meglátogatását ismeretszerzés céljából.
- 1) Egyetértek
 - 2) Nem értek egyet.
 - 3) Nem tudom.
 - 4) Nincs válasz.
- 5) Kérjük, értékelje az alábbi büntetés-végrehajtási részterületeket abból a szempontból, hogy azok milyen mértékben ismerősek Önnek a börtönlátogatását követően. (Az 1-től 7-ig tartó listán egy értéket jelöljön be!)

a) A hazai börtönök területi elhelyezkedését

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

b) A hazai börtönökben fogvatartottak számarányát a befogadó kapacitáshoz képest

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

c) A hazai börtönökben dolgozó szakemberek számát

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

d) A börtönökben fogvatartott személyek elhelyezési körülményeit

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

e) A börtönökben fogvatartott személyek kapcsolattartási lehetőségeit

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

f) A börtönökben fogvatartott személyek napirendi pontjait

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

g) A börtönökben fogvatartott személyek által igénybevett foglalkoztatási lehetőségeket

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

h) A börtönökben szervezett szabadidős programokat

	1	2	3	4	5	6	7	
egyáltalán								nagyon jól
nem ismerem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ismerem.

6) Kérjük, rakja sorrendbe az alábbi információk csatornákat a börtönökről kialakuló társadalmi „kép” formálásának hatékonysága szempontjából! (Az Ön szerint legfontosabb kapja az 1-es számot, 6-ost pedig legkevésbé fontos!)

..... Rádió Internet

..... Börtönlátogatás Nyomtatott sajtó

..... Más személy beszámolója Televízió

- 7) Mi az, ami Önben leginkább meglepőtséget váltott ki a börtönlátogatása során, mire emlékszik vissza a legszívesebben? Kérjük, röviden írja le tapasztalatát!

.....

.....

.....

- 8) Mi az, ami Önben leginkább visszatetszést váltott ki a börtönlátogatása során, mire emlékezne vissza a legkevésbé? Kérjük, röviden írja le tapasztalatát!

.....

.....

.....

- 9) Ha Önnek volna beleszólása a börtönlátogatások szervezésébe, miben változtatna? Kérjük, röviden írja le javaslatát!

.....

.....

.....